

SMĚRNICE (STANDARDY)

PRODUKCE

PRO POUŽITÍ OZNAČENÍ „DEMIETER“ A
„BIODYNAMICKÝ®“ A S NIMI SOUVISEJÍCÍCH
ZNÁMEK

červen 2016

- každá členská země zavede do 1. července 2017 -

Demeter International e. V.

Obsah

	strana
1. Východiska	4
2. Zemědělský organismus - zemědělská individualita	5
3. Polní produkce a pěstování rostlin	6
3.1. Osivo a sadba	6
3.1.1. Osivo a sadba brambor	6
3.1.2. Sadba	7
3.1.2.1 Sadba zeleniny	7
3.1.2.2 Sazenice stromů a trvalých kultur	7
3.2. Hnojení	7
3.2.1. Intenzita hnojení	7
3.2.2. Nákup hnojiv a zemin	8
3.3. Pěstování a ochrana rostlin	9
3.3.1. Ochrana při skladování	9
3.4. Zahradnictví a polní zelinaření	9
3.4.1. Osivo, sadba a sazenice	10
3.4.2. Hnojení, zeminy a substráty.	10
3.4.3. Pěstování a ochrana rostlin	11
3.4.4. Regulace doprovodných rostlin (plevelů)	11
3.4.5. Pěstování pod sklem a fólií	11
3.4.6. Sklizeň a úprava k prodeji	11
3.4.7. Výjimky pro zahradnické podniky s produkcí zeleniny a okrasných rostlin	11
3.5. Pěstování ovocných stromů a ostatních trvalých kultur	12
3.5.1. Sazenice	12
3.5.2. Hnojení a péče o půdu	12
3.5.3. Pěstování a ochrana rostlin	12
3.5.4. Opěrný materiál	13
3.6. Houby	14
3.7. Klíčky a výhonky	14
3.8. Nové pěstitelské a produkční technologie	14
3.9. Kácení původního deštného pralesa	15
3.10. Biodiverzitní plochy	15
4. Biodynamické preparáty	16
5. Chov zvířat	17
5.1. Požadavek chovu hospodářských zvířat	17

5.2. Zatížení	18
5.3. Spolupráce mezi podniky	18
5.4. Chov	18
5.4.1. Chov skotu	19
5.4.2. Chov ovcí, koz a koní	20
5.4.3. Chov prasat	20
5.4.4. Chov drůbeže	21
5.5. Krmení	23
5.5.1. Nákup krmiv a krmení v konverzi	23
5.5.2. Krmení dojníc, ovcí, koz a koní	24
5.5.3. Krmení skotu ve výkrmu	25
5.5.4. Krmení telat na chov a na maso, hříbat, jehňat a kůzlat	25
5.5.5. Kočovní chov zvířat a pastva na neobdělávaných plochách	25
5.5.6. Smluvní výpas na pastvinách Demeter	25
5.5.7. Biodynamická zvířata na společných pastvinách	25
5.5.8. Krmení prasat	26
5.5.9. Krmení drůbeže	26
5.6. Chov, plemenitba a označování	27
5.6.1. Chov a plemenitba	27
5.6.2. Označování zvířat a stájový deník	27
5.7. Původ, nákup a prodej zvířat	27
5.7.1. Mléko, dojnice a telata	28
5.7.2. Skot na výkrm	28
5.7.3. Ovce a kozy	29
5.7.4. Prasata	30
5.7.5. Drůbež	31
5.7.6. Včelí produkty	32
5.8. Veterinární ošetření zvířat	32
5.9. Přeprava zvířat a porážka	33
5.10. Čištění a dezinfekce	33
6. Zákaz používání geneticky modifikovaných organismů a jejich derivátů	33
7. Konverze - certifikace - smlouva	33
7.1. Konverze a vedení podniku	34
7.2. Konverze podniku	34
7.3. Certifikace Demeter a používání ochrané známky	35
7.3.1. Uznání konverze	35
7.3.2. Smlouva	36
7.3.3. Prodej produktů Demeter	36
7.3.4. Princip sociální odpovědnosti	36
Příloha 1 Výpočet koncentrace zvířat podle zatížení	36
Příloha 2 Přípustná nakupovaná krmiva	37

Příloha 3 Povolené doplňkové krmné látky a přísady	38
Příloha 4 Povolená a omezeně použitelná hnojiva	39
Příloha 5 Povolená opatření a účinné látky pro ošetřování rostlin	40
Příloha 6 Příklady průběhu konverze	41
Příloha 7 Udělování výjimek	42
Příloha 8 Minimální porážkový věk drůbeže	43
Příloha 9 Povolené přípravky k čištění a dezinfekci stájí a zařízení (např. technických zařízení a přístrojů)	43
Příloha 10 Biodynamické preparáty	43
Doslov	46

1. Východiska

V životních procesech působí společně rozličné síly, jejichž původ není jen materiální. Proto je při všech zemědělských pracích důležité aktivovat v přírodním dění podpůrné a oživující procesy.

Biodynamický způsob hospodaření je v podstatě spoluvytvářením životních souvislostí a nemůže být brán jako technický postup pro výrobu zboží. Člověk tak může svými rukama prostřednictvím péče o půdní úrodnost, kulturní rostliny, osivo a hospodářská zvířata v daných přírodních stanovištních podmínkách spoluvytvářet z podniku živý organismus.

Je dáno velkou mnohotvárností živé přírody, že jedno a totéž zemědělské opatření může být na jednom místě správné, zatímco na jiném může být chybou. Také sklony a schopnosti hospodářů a možnosti různého utváření (vývoje) podniků je třeba v rámci těchto směrnic zohlednit. Zrovna tak hraje důležitou roli dodržování správných termínů při realizaci opatření prováděných v souladu s životními pochody v přírodě. K tomu patří především svědomitě a pravidelné používání biologicko-dynamických preparátů a přihlížení ke kosmickým rytmům při pěstování rostlin a chovu zvířat.

Produkční směrnice Demeter jsou vnitřní dohodou navenek vystupujícího biodynamického zemědělství. Produkty, které přijdou na trh pod značkou Demeter, musí být vyrobeny v souladu s těmito směrnici. Právní charakter směrnic zaručuje, že platí stejnou měrou pro všechny produkční podniky.

Biologicko-dynamická práce od zemědělce vyžaduje, aby se ztotožňoval s podstatou biodynamického způsobu hospodaření, s jeho východisky a cíly. K tomu je nutné intenzivně se vžít do přírodního dění vlastním pozorováním, myšlením a prociťováním. Neustávajícím úsilím může být dosaženo stále hlubšího, o poznání se opírajícího porozumění přírodním souvislostem. Společná práce v různých sdruženích, poradenství, akce, časopisy a knihy jsou k tomu důležitým základem a pomocí.

Zvláštní filosofická východiska biodynamického zemědělství, přesahují-li praktické a přírodovědné zkušenosti, vycházejí ze „Zemědělského kurzu“ Rudolfa Steinera z roku 1924 a z duchovních souvislostí anthroposofie, v rámci kterých byl tento kurz také výslovně přednesen.

Vždy je nutné hospodařit v zemědělském podniku takovým způsobem, aby jeho produktivity a zdraví bylo dosaženo na základě utváření podniku jako celku, a aby to, co potřebuje pro svou vlastní produkci, zemědělský podnik rovněž sám produkoval. Kdo by však chtěl těchto směrnic využívat tak, jak se často využívají zákony, kdy se dbá jen na jejich formální dodržování, nebo se hledají mezery mezi paragrafy, aby jich člověk využil k ekonomickým výhodám, ten ať hospodaří jinou metodou. Je úkolem příslušné národní organizace a poradců, aby se podobnému vývoji zabránilo.

Konečkonců záleží na tom, aby každý producent vycházel z vlastního poznání a byl čím dál více schopen na základě těchto směrnic odpovědně jednat. Každý vděčí za podstatnou část své existence biodynamického zemědělce vyšší společné věci a každá práce v místě, byť by se odehrávala v skrytu,

k této společné věci přispívá. Proto by měl každý jednat vždy tak, aby důvěra spotřebitelů v biodynamické zemědělství a v produkty Demeter byla oprávněná a neustále upevňovaná.

Členění směrnic:

V dnešní době převládá přírodovědně-materialistický světový názor, jehož základem je darwinistický vývojevý princip, podle kterého se vyšší vyvíjí z nižšího prostřednictvím selekce a konkurence.

V anthroposofii, založené Rudolfem Steinerem, se lze setkat s principem stavějícím na duchovně-vědeckých základech, s duchovně-historickým principem vývoje: s postupujícím historickým vývojem světa se mohly ve větší míře inkorporovat také vyšší bytosti, jako jsou zvířata a člověk. Fyzické vtělení mnohem staršího světa vyšších bytostí je nejmladším krokem světového vývoje.

Zemědělství je výrazem aktivně utvářejícího setkávání člověka s přírodou. Podoba zemědělství je utvářena potřebami lidí, žijících v dané kultuře. Produkty, které v tomto zemědělství vznikají, musí být orientovány na bytost člověka, aby mohly splnit svou úlohu potravin, jež jsou zdrojem života. Chov skotu a hnuj, který skot produkuje, byly a jsou předpokladem intenzivní polní produkce. Chov zvířat vyžaduje pěstování pícnin, chov skotu vyžaduje především produkci objemného krmiva, a je tak důležitým faktorem pro utváření osevního postupu. Rostlinná produkce je určována potravní potřebou člověka a zvířat a vyžaduje pečlivé zacházení s půdou. Obhospodařování v souladu se stanovištními podmínkami bere ohled na potřeby rostlin a půdy, zvířat a lidí. V tomto smyslu začínají směrnice polní produkce a pěstování rostlin; následují preparáty a živočišná říše. Nakonec jsou pak shrnuta právní ustanovení.

Směrnice jsou až na úvodní texty, poukazující na smysl a souvislosti biodynamického hospodaření, uspořádány do dvou sloupců. V pravém sloupci se nacházejí hesla a hlavní body, které jsou v levém sloupci podrobně vysvětleny.

Označování:

K označování produktů zákonem chráněným slovním nebo obrazovým označením „**Demeter**“ a „V přechodném období na **Demeter**“, jakož i „z biodynamického zemědělství“ nebo „z biodynamického pěstování“, jakož i všemi označeními, poukazujícími na tento druh hospodaření, je právně nutná smluvní certifikace produkčních podniků, zpracovatelů i obchodníků.

Vedle zákonných ustanovení, zde především „Nařízení (EHS) 834/2007 a 889/2008 o ekologickém zemědělství“ v poslední platné verzi, dále „Organic Food Production Act“ z listopadu 1990 v USA nebo „Australian National Standards for Organic and Bio-Dynamic Produce“, vydání 3.4 z 1. července 2009 nebo později v Austrálii, platí pro výše uvedenou smluvní certifikaci zemědělských, zahradnických, ovocnářských, vinařských a lesních podniků navíc následující směrnice. Momentálně platné mezinárodní směrnice Demeter pro zpracování a označování potravin a dalších produktů biodynamického zemědělství musí být dodrženy.

2. Zemědělský organismus - zemědělská individualita

„Zemědělský statek naplní vlastně svou podstatu v pravém slova smyslu tehdy, je-li pojat jako určitý druh samostatné individuality, individuality v sobě opravdu uzavřené. A každý zemědělský statek by se vlastně měl blížit - úplně toho dosáhnout nelze, ale měl by se blížit - stavu, kdy bude v sobě uzavřenou individualitou.“

Rudolf Steiner (GA 327, „Zemědělský kurz“, 2. přednáška)

Všechno živé získává podobu na základě principu utváření organického světa. Jednotlivé, jeden z druhého vznikající orgány se spojují v organický celek. Organismus je více než jen součtem svých částí. Organismy jsou ohraničeny kůží. Tím se uvnitř organismu vytvoří vlastní život, který je ve

spojení se svým terestrickým a kosmickým prostředím. Podléhá-li tento vlastní život vývoji určenému sebou samým, vytváří se individualita.

Jestliže je zemědělský podnik organizován na základě těchto utvářejících principů a vytvoří-li v souladu s nimi vlastní systém půdního života, vývoje rostlin a přirozeného chovu zvířat, pak můžeme právem mluvit o podnikovém organismu. Takto utvářené podniky produkují zdravé potraviny na základě rozvíjející se půdní úrodnosti, vystupňované vitality rostlin a chovu zvířat odpovídajícího jejich bytostným potřebám. Zároveň takové podniky utvářejí kulturní krajinu, schopnou vývoje a regenerace ve smyslu ochrany přírody.

Každé stanoviště se liší od ostatních. Každý způsob kultivace spočívající ve zpracování půdy, osevním postupu a hnojení dává vzniknout určitému půdnímu životu. Jaké druhy zvířat jsou v krajině chovány a jaká forma ustájení je pro ně zvolena, to rozhoduje o druhu a zvyšování půdní úrodnosti. Lidé se svými rozhodnutími a s různými formami vzájemné spolupráce dávají podniku zcela určitý ráz. Nadto může člověk na základě duchovědného poznání vyvinout v životních strukturách zemědělského organismu vyšší harmonii a řád. Na základech zemědělského podniku jako organismu se utváří podniková individualita.

3. Polní produkce a pěstování rostlin

Rostlina jako bytost, která je obzvlášť závislá na vlivech svého okolí, potřebuje vedle vhodného stanoviště dostatek vody a světla. Dobře prokořeněná a oživená půda je předpokladem odpovídající tvorby listů, květů a plodů. Utváření stanoviště rostliny má pro její zdraví větší význam než jednotlivé zásahy při ošetřování rostlin. Právě tak má význam volba vhodných druhů a odrůd. Vyoážený osevní postup odpovídající stanovištním podmínkám může vyrovnat jednostrannost různých kulturních rostlin. Přitom je třeba věnovat zvláštní pozornost vytvoření trojité půdní úrodnosti prostřednictvím dostatečného zastoupení pokud možno víceletých leguminóz a dalších pícnin.

„Hnojit znamená půdu oživit.“ Z této věty se odvíjí hnojení, které vychází ze vzájemných životních vazeb rostlin a zvířat. Při hospodaření se statkovými hnojivy má rozhodující význam náležité používání biodynamických preparátů.

Důležitým cílem zpracování půdy je zintenzivnění biologických pochodů v půdě. Přednost přitom mají energeticky efektivní postupy zpracování půdy.

3.1. Osivo a sadba

Vnitřní hodnota a vnější povaha osiva ovlivňují jednak odolnost porostů během růstu, jednak jejich stanovištně podmíněnou výnosovost, stejně jako kvalitu produktů jakožto potravin. Pro dosažení kvality, o niž biodynamické pěstování usiluje, je třeba dbát zvláštní pečlivosti.

Pokud jsou dostupné, měly by být použity volně se opylující druhy z biodynamické produkce.

3.1.1. Osivo a sadba brambor

Osivo a sadba brambor musí, je-li dostupné, pocházet z biodynamické produkce, jinak z ekologického zemědělství.

Osivo a sadba brambor z biodynamické nebo ekologické produkce nesmí být chemicky synteticky ošetřeno, a to ani během skladování. Ošetření ionizujícím zářením je vyloučeno.

Nejsou-li k dispozici osivo a sadba brambor z biodynamické ani ekologické produkce, lze při udělení výjimky příslušnou národní organizací použít nemořený konvenční materiál.

(Údaj 1: viz příloha 7)

Osivo a sadba, pokud jsou dostupné, musí pocházet z biodynamické produkce.

Chemicko-syntetická mořidla nejsou povolena.

Použití hybridního osiva obilnin, s výjimkou kukuřice (*Zea mays*), je pro produkci krmiv a potravin vyloučeno. Osivo a sadba vyrobené za pomoci fúze protoplastů nebo symplastů je zakázáno. Osivo nesmí pocházet z odrůd, které byly vyšlechtěny za pomoci genových technologií.

Povolena jsou jen opatření odpovídající těmto směrnícím.

Geneticky modifikované osivo a sadba jsou vyloučeny.

3.1.2. Sadba

Sadba musí přednostně pocházet z biodynamické produkce. Není-li dostupná, lze použít sadbu z ekologické produkce.

3.1.2.1. Sadba zeleniny

Pokud není dostupná biodynamická ani ekologická sadba, může příslušná organizace udělit výjimku pro použití konvenční sadby (která byla vyprodukována bez použití genetických modifikací). Tuto výjimku nelze udělit pro takové semenáče a sazenice zeleniny určené k pěstování, které rychle dozrávají a jsou prodávány (např. salát atd.).

Nedostupnost ekologického osiva a rozmnožovacího materiálu musí být ověřena příslušnou národní organizací.

(Údaj 1: viz příloha 7)

3.1.2.2. Sazenice stromů a trvalých kultur

Pokud rozmnožovací materiál stromů a trvalých kultur prokazatelně není dostupný v biodynamické ani ekologické kvalitě, smí být použit konvenční rozmnožovací materiál. Posklizňové ošetření chemicko-syntetickými pesticidy (např. desinfekčními prostředky) není povoleno.

(Údaj 1: viz příloha 7)

Výjimku z tohoto ustanovení tvoří použití méně než dvou konvenčních stromů za rok na jeden podnik.

3.2. Hnojení

Oživení půdy, jakož i zachování a zvyšování půdní úrodnosti, je jedním ze základních cílů biologicko-dynamického způsobu hospodaření. Největší vliv na oživení půdy má vedle zpracování půdy a osevního postupu dobře ošetřovaný a kompostovými preparáty opatřený hnůj příslušného druhu hospodářských zvířat, především krávy.

3.2.1. Intenzita hnojení

Celkové množství dusíku v použitých hnojivech nesmí v průměru za osevní postup překročit množství, které by se v podniku vyprodukovalo při vlastním chovu dobytka bez nákupu krmiva (max. 1,4 VDJ/ha, vztaheno na celkovou plochu; viz Přílohu 1).

Celkové množství použitého dusíku smí činit max. 1,4 VDJ/ha.

Pro pěstování trvalých kultur v tropických a subtropických klimatických podmínkách je povoleno použít max. 170 kg N/ha, pokud odnos dusíku překročí 96 kg N/ha. Tato ztráta musí být prokázána bilancí dusíku a schválena příslušnou národní organizací.

Zahradnické podniky mohou dodat max. 170 kg N/ha, pokud je export dusíku vyšší než 112 kg N/ha. Export dusíku musí být

Zahradnické podniky mohou po ověření

prokázán bilancí dusíku a potvrzen příslušnou národní organizací.

Ve sklenících a fóliovnících je možné dodání vyššího množství dusíku, pokud lze při kontrole prokázat, že celkový vstup dusíku (v kg) odpovídá celkovému výstupu dusíku (v kg) s rozdílem do 5 %.

Pokud vlastní organická hnojiva ani pěstitelská opatření k oživení půdy nedostačují, mohou být použita organická komerční hnojiva. Příliš bujnému růstu je však třeba zabránit. Prostřednictvím komerčních organických hnojiv nesmí být na danou plochu dodáno více dusíku, než kolik se ho dodá prostřednictvím kompostu, hnoje a (nebo) zeleného hnojení, max. však množství odpovídající 0,5 VDJ/ha (výjimka: trvalé kultury). Povolená hnojiva jsou uvedena v Příloze 4.

Všechna statková hnojiva musí být pečlivě ošetřována. Je třeba dbát na dostatečné skladovací kapacity a přiměřenou aplikační techniku. Během uchovávání a při aplikaci statkových hnojiv je třeba minimalizovat ztráty živin unikáním plynů a vyplavováním.

3.2.2. Nákup hnojiv a zemín

Horninové moučky (i fosforečné) a zeminy mohou být používány.

Jakékoli použití syntetických dusíkatých sloučenin, čilského ledku, lehce rozpustných fosfátů, jakož i čistých draselných solí s obsahem chlóru nad 3 % je vyloučeno.

Použití kompostu z cizích fekálií, kalů z čističek odpadních vod a komunálního odpadu není povoleno.

Povolená hnojiva obsahuje Příloha 4.

Nakupovaná hnojiva živočišného původu nesmí pocházet z intenzivních chovů nebo bezstelivového ustájení.

Intenzivní chov zvířat zahrnuje všechna zvířata, která nemají pravidelný, spolehlivý a skutečný výběh (např. slepice chované ve stájích) nebo se vztahuje k neetickým praktikám (jako je krácení zobáků u nosnic, obrušování zubů u selat atd.). Musí být uplatňovány přiměřené postupy, aby se zabránilo kontaminaci certifikovaných pozemků rezidui léčiv, krmnými přísadami jako antibiotiky, přirozenými součástmi krmiv, jako např. rtutí z rybí moučky a dalšími rezidui jako herbicidy ve stelivu.

Hnojiva živočišného původu, pocházející ze zvířat krmných geneticky modifikovaným krmivem, nesmí být použita.

Nelze-li prokázat, že hnojivo neobsahuje GMO nebo že není k dispozici hnojivo neobsahující GMO, může příslušná národní organizace udělit výjimku.

(Údaj 1A: viz příloha 7)

Kritéria pro udělení výjimky:

1. Hnojivo musí být minimálně 1 rok kompostováno nebo musí projít technologií rychlého kompostování.
2. Kompost musí být označen a kompostován ve zvláštní hromadě.

Nákup hnojiv, uvedených v Příloze 4, kapitola 3.1., smí být proveden jen se souhlasem příslušné národní organizace.

dodat až 170 kg N/ha.

Použití organických komerčních hnojiv je omezeno.

Dávka dusíku v komerčních organických hnojivech: maximálně 0,5 VDJ/ha.

Pečlivé uchovávání, ošetřování a aplikace.

Syntetická dusíkatá hnojiva, čilský ledek, lehce rozp. fosfáty a čisté draselné soli, které obsahují nad 3 % chlóru, jsou vyloučeny.

Žádná živočišná hnojiva z intenzivního chovu.

O nákupu a použití hnojiv a zemín je třeba pořizovat záznamy.

Udržovat optimální hodnotu pH.

Nákup všech hnojiv a zemin musí být dostatečně dokumentován s ohledem na původ, množství a použití (ke které plodině, na které ploše).

Je třeba dbát na zachování nebo dosažení pH přiměřeného půdě a jejímu využívání. Případně je třeba postarat se o ně vápněním.

3.3. Pěstování a ochrana rostlin

Mnohostrannými biodynamickými opatřeními týkajícími se celého podniku, včetně krajiny a údržby krajiny, se usiluje o vysokou odolnost plodin proti houbovému, bakteriálnímu a živočišnému napadení.

Pokud tato opatření nedostačují, mohou být použity techniky a účinné látky uvedené v Příloze 5.

Chemicko-syntetické prostředky k hubení škůdců, k prevenci a likvidaci houbových, virových a jiných chorob a plevelů, jakož i pro regulaci růstu kulturních rostlin nejsou přípustné. Jakékoli použití prostředků nepovolených těmito směrnici vede k odnětí certifikace podniku, minimálně ale ošetřených ploch a plodin.

Nové prostředky a postupy smí být zkoušeny jen po dohodě s příslušnou národní organizací (viz Přílohu 5).

3.3.1. Ochrana při skladování

Biodynamické produkty je třeba skladovat ve smyslu těchto směrnic tak, aby se zabránilo ztrátě kvality (např. výběr skladovacích nádob, ochranných opatření).

Silné napadení škodlivými organismy je třeba nahlásit příslušné národní organizaci. Ta na základě těchto směrnic rozhodne o opatřeních na ochranu před škůdci. Přitom se musí pečlivě zabránit kontaminaci produktů.

3.4. Zahradnictví a polní zelinaření

Produkční zahradnictví a polní zelinářství, pěstování chmele a ostatní troalé kultury jsou právě tak orgány zemědělského podniku jako polní produkce. Podniky, ve kterých tato podniková odvětví převažují, vyžadují však zvláštní podnikový koncept.

V intenzivním zahradnictví si časté střídání plodin na stejném kousku půdy žádá obzvlášť důkladnou péči o půdní úrodnost. Pro hospodaření se statkovými hnojivy, jehož cílem je péče o úrodnost půdy, je velmi vhodný vlastní chov zvířat. Není-li to možné uskutečnit, pak doporučujeme kooperaci s jiným biodynamicky obhospodařovaným podnikem s chovem zvířat, spočívající ve vzájemném poskytování krmiva a hnoje. Péči o statková hnojiva za použití kompostových preparátů je třeba věnovat zvláštní pozornost. Pro doplnění osevního postupu je vhodné začlenit zástupce obvykle nepěstovaných rostlinných čeledí v podobě meziplodin, například svazenky a pohanky. Právě tak by se pro svůj příznivý vliv na úrodnost půdy a prospěšnost pro užitečné organismy měly stát pevnou součástí osevního postupu leguminózy a ostatní píceiny.

Vedle opatření popsáných v předchozích kapitolách platí pro zahradnictví, intenzivní polní zelinářství, ovocnářství a ostatní troalé kultury následující ustanovení:

Posilovat přirozenou odolnost plodin.

Jakékoli použití prostředků nepovolených těmito směrnici vede k odnětí certifikace podniku, minimálně ale ošetřených ploch a plodin.

Je třeba zabránit snížení kvality skladováním.

Nahlašovací povinnost při silném napadení škodlivými organismy.

Intenzivní zpracovávání půdy a vysoký stupeň oživení biodynamicky obhospodařovaných půd má za následek intenzivní přeměnu látek v půdě. Tvorbě humusu je proto třeba věnovat zvláštní pozornost.

Hnůj z konvenčního chovu zvířat smí být použit jen tehdy, není-li možný nákup z podniků obhospodařovaných ekologicky, nutné je přitom udělení výjimky příslušnou národní organizací.

Půda však nesmí být celoročně udržovaná bez porostu nebo přirozeného pokrytí. Nastýlání (mulčování) je povoleno (viz 3.4.4.).

3.4.1. Osivo, sadba a sazenice

Platí odpovídající ustanovení z kapitoly 3.1., Osivo a sadba.

3.4.2. Hnojení, zeminy a substráty

Dobře rozložený a preparovaný hnůj přežvýkavců z vlastního chovu zvířat je nejdůležitějším základem hnojení. Při nezbytném nákupu hnoje je třeba věnovat zvláštní pozornost tomu, aby neobsahoval rezidua a aby nepocházel z intenzivního chovu. Zahradnické zeminy a substráty by měly být přednostně zhotovovány jako vlastní podniková směs. Základem přitom má být vždy preparovaný kompost z rostlin nebo hnoje. Jeho podíl musí být minimálně 25 %.

Rostlinný kompostový materiál a hotové komposty z kůry či rostlinného odpadu (z listí, dřeva z řezu stromů a keřů) z komunální sféry lze použít, je-li prokázána jejich nezávadnost analýzou obsahu škodlivin. Použití hotových zemin a substrátů vyžaduje souhlas příslušné národní organizace.

Hnojení, osevňovací postup a způsob pěstování musí být takové, aby bylo minimalizováno vyplavování dusíku do podloží a hromadění dusičnanů v zelenině.

Rašelina je povolena jen jako součást substrátů pro předpěstování sadby a pro hrnkové zeminy. Podíl rašeliny musí být co nejnižší a nesmí překročit 75 %. Použití syntetických prostředků na zlepšování půdy není povoleno. Hnojiva musí odpovídat těmto směrnícím (viz Přílohu 4).

Bezpůdní pěstební technologie (hydroponie, technika živného filmu), kultivace na minerální vatě jakož i v kontejnerech nejsou povoleny. Kultivace na tenké vrstvě zeminy (s výjimkou řeřichy a nakličování semen v prodejním obalu) není povolena.

Čekankové kořeny by měly být urychleny v zemi. Při urychlení čekanky ve vodě se nesmí do vody přidat nic, co odporuje těmto směrnícím. Rychlení čekanky ve vodě musí být jako takové deklarováno.

Zeminy a substráty smí být propařovány. K usměrnění opětného mikrobiálního osídlení v návaznosti na propařování je třeba neprodleně použít biodynamické kompostové preparáty, vodní kompostové výluhy jakož i preparát roháček nebo kravincový preparát.

Zvláštní pozornost věnovat tvorbě humusu.

Zahradnictví a zemědělství s chovem zvířat by měly tvořit jednu jednotku.

Žádný nákup hnoje z intenzivního chovu.

Min. 25 obj. % preparovaného kompostu v zahradnických zemínách a substrátech.

Analýza škodlivin u kompostů z komunální sféry.

Minimalizace vyplavování dusíku a hromadění dusičnanů v zelenině.

Podíl rašeliny v substrátu na přísadu a v hrnkové zemině max. 75 %.

Bezpůdní pěstební technologie a pěstování na tenké vrstvě zeminy nejsou povoleny.

Povinnost deklarace při rychlení čekanky ve vodě.

Po propaření je třeba provést opatření k opětnému mikrobiálnímu osídlení.

3.4.3. Pěstování a ochrana rostlin

Platí odpovídající ustanovení z kapitoly 3.3. Pěstování a ochrana rostlin.

Pěstování pod netkanou textilií, především ale pod mulčovací fólií, by mělo zůstat omezeno na minimum. Přednost je třeba dávat perforovaným a recyklovatelným materiálům.

3.4.4. Regulace doprovodných rostlin (plevelů)

Pro regulaci doprovodných rostlin má rozhodující význam osevní postup, zpracování půdy a způsob kultivace. Je třeba dávat přednost mechanickým opatřením před termickými. Propařování půdy na poli není povoleno.

Použití průmyslově vyrobených nastýlacích materiálů, jako je mulčovací papír a fólie, má vzhledem k ekologickému dopadu celoplošného potlačení doprovodné flóry a k nedostatečnému přístupu polních postřikových preparátů na půdy se silným tlakem doprovodných rostlin zůstat omezené. Použití je třeba projednat s příslušnou národní organizací.

Použití technicky zhotovených mulčovacích materiálů je povoleno jen omezeně.

3.4.5. Pěstování pod sklem a fólií

Použití energie na vytápění při pěstování pod sklem a fólií má být co nejúspornější.

Techniky úspor energie, jako je použití speciálních systémů vytápění (např. vegetační nebo půdní topení) musí - kdykoli je to možné - mít v podniku otevřené dveře.

Ve skleníku či fóliovníku není mělké propaření půdy ani tepelné ošetření půdy přípustné. Jen v krajním případě může příslušná národní organizace udělit výjimku.

(Údaj 1B: viz příloha 7)

Pro podporu opětného mikrobiálního osídlení je třeba neprodleně po propaření použít biodynamické kompostové preparáty, vodní kompostové výluhy, jakož i preparát roháček nebo kravincový preparát. První sklizeň po takovémto ošetření půdy nesmí být prodána pod značkou Demeter.

Co nejúspornější použití energie na vytápění.

Přednost musí být dáována energeticky úsporným technikám.

Po propaření je třeba provést opatření k opětnému mikrobiálnímu osídlení.

3.4.6. Sklizeň a úprava k prodeji

Vysokou kvalitu biodynamicky vypěstované zeleniny je třeba uchovat volbou šetrných postupů při její sklizni, úpravě a skladování.

3.4.7. Výjimky pro zahradnické podniky s produkcí zeleniny a okrasných rostlin

Podniky, které vedle zeleniny pěstují také okrasné rostliny, musí, pokud nelze provést jasné, trvalé prostorové oddělení produkčních ploch a rychlíren, zahájit konverzi současně i v oblasti okrasných rostlin. Hnojení a ochrana rostlin jakož i zeminy a substráty musí odpovídat těmto směrnici.

Při jednoznačném, trvajícím prostorovém oddělení produkčních ploch a rychlíren ve smyslu odloučené podnikové jednotky může příslušná národní organizace povolit postupný přechod pěstování okrasných rostlin. Cílem je, aby celý podnik prošel konverzí v průběhu pěti let.

Během těchto 5 let je možné použití konvenčních zemin a hnojiv v oblasti okrasných rostlin. Původ, druh a množství je třeba

Při nejednoznačném prostorovém oddělení musí být oblast okrasných rostlin konvertována současně.

Při jednoznačném oddělení může být pěstování okrasných rostlin konvertováno postupně.

dokumentovat.

Použité prostředky ochrany rostlin musí však také již zde odpovídat těmto směrnícím. Oddělení produkčních oblastí je třeba prokázat pečlivou dokumentací (kartotéka záhonů, situační plán, podnikový deník atp.).

Organické odpady z pěstování okrasných rostlin, které dosud zcela neprošlo konverzí, je třeba kompostovat odděleně a opět použít v této oblasti.

Konvenční suroviny a hotové produkty smí být v oblasti okrasných rostlin nakupovány a smí s nimi být obchodováno. Také o tom je třeba vést podrobné záznamy.

Rozdílná produkce okrasných rostlin a zeleniny, jakož i konvenčně vyprodukované, přikoupené okrasné rostliny musí být díky odpovídající deklaraci pro spotřebitele jako takové jednoznačně identifikovatelné.

Použité prostředky na ochranu rostlin musí odpovídat směrnícím.

Požaduje se oddělené kompostování.

Povinná dokumentace nákupu konvenčních surovin a hotových produktů.

Jednoznačná deklarace ekologického a konvenčního zboží.

3.5. Pěstování ovocných stromů a ostatních trvalých kultur

I přes omezené možnosti je třeba v ovocnictví využívat všechna dostupná opatření smíšených kultur, ozelenění, meziřádkových kultur a péče o půdu. Tato opatření lze posílit intenzivní péčí o víceleté kultury. Termínově vhodná opatření, zaměřená především na posilování rostlin, mohou přispět k vyrovnání jednostrannosti.

Dlouhodobý charakter trvalých kultur vyžaduje větší péči o bezprostřední okolí. Takto vytvořená harmonie může snížit potřebu jednotlivých opatření.

Zatravnění má odpovídat podmínkám stanoviště a má se skládat z nejrůznějších rostlinných druhů. Půda nesmí být udržována celoročně bez porostu nebo přirozené pokrývky. V prvním roce výsadby je možné udělit výjimku.

(Údaj 2: Příloha 7)

Je třeba usilovat o druhově pestré zatravnění.

Půdu nenechávat celoročně bez porostu nebo přirozené pokrývky.

Výjimky pro pěstování ovoce v semiaridních klimatických podmínkách vyžadují souhlas příslušné národní organizace.

3.5.1. Sazenice

Pokud jsou k dispozici sazenice požadované odrůdy a podnože z uznané biodynamické produkce, je třeba přednostně je používat. Jsou-li k dispozici sazenice jen z ekologické produkce, musí být použity tyto.

Musí být použity biodynamické, popř. ekologické sazenice.

3.5.2. Hnojení a péče o půdu

Nákup cizích organických hnojiv, který je nutný u ovocnických podniků bez chovu zvířat, je omezený na max. 1,2 hnojivé jednotky* na ha sadu. Celkové množství aplikovaných hnojiv nesmí překročit 96 kg N/ha sadu.

Při produkci hroznů určených k výrobě vína nesmí množství N v hnojivu za tři po sobě následující roky překročit 150 kg/ha.

Nákup org. hnojiv max. 1,2 HJ/ha, popř. 96 kg N/ha sadu.

* Hnojivá jednotka viz Přílohu 1

3.5.3. Pěstování a ochrana rostlin

Při zohlednění zvláštních podmínek pro pěstování ovoce platí odpovídající ustanovení z kapitoly 3.3. Kultivace a ochrana rostlin.

3.5.4. Opěrný materiál

V mírném klimatu nejsou jako podpůrný materiál povoleny žádné tropické ani subtropické dřeviny. Tropické trávy bambus a tonkin smí být použity.

V mírném klimatu není povoleno dřevo tropických a subtropických dřevin.

3.6. Houby

3.6.1. Původ houbové sadby

Producent by si měl pokud možno zhotovit podle těchto směrnic vlastní houbovou sadbu, kterou použije jako startovací kulturu. Houbová sadba by měla pokud možno pocházet z certifikovaných ekologických podniků nebo z přírodních zdrojů. Je-li houbová sadba produkována v podniku Demeter, měly by být zemědělské a lesnické suroviny pokud možno certifikovány jako Demeter.

3.6.2. Původ pěstebních substrátů

Houbový substrát musí sestávat z materiálů, které pocházejí z ekologického zemědělství nebo jsou v ekologickém zemědělství povolené, to se týká i minerálních produktů. Hnůj z ekologických podniků, který obsahuje zbytky necertifikované slámy a necertifikované zemědělské materiály, například posekanou zelenou hmotu a hnůj z extenzivního chovu zvířat, lze jako substrát použít. Předpokladem k tomu je, aby minimálně 6 měsíců před použitím jakožto houbový substrát byl kompostován v ekologickém nebo biodynamickém statku. Na začátku kompostování musí být ošetřen biodynamickými kompostovými preparáty.

Sláma, která byla sklizena ve 2. roce přechodného období, může být v substrátu použita. Používá-li se dřevo, například dubové kmeny (pro houbu šitake), piliny nebo hobliny, nesmí být přinejmenším od pokácení provedeno žádné ošetření insekticidy. Rašelina je pro houbové kultury jako pokrývací materiál přípustná. Další přípustné prostředky jsou uvedeny v příloze této směrnice.

3.6.3. Biodynamická opatření

Substráty je před naočkováním třeba napreparovat kompostovými preparáty. Po skončení sterilní fáze, stejně jako před naočkováním je třeba aplikovat kompostové preparáty. U hub, které rostou na sterilizovaném dřevním substrátu, musí být kompostové preparáty aplikovány na piliny buď během fáze

zrání a před tepelným ošetřením, anebo poté. Roháček (500) musí být aplikován minimálně jednou za sklizňové období. Tato aplikace se musí uskutečnit po naočkování substrátu. Křemenáček (501) musí být aplikován minimálně jednou během jednoho růstového cyklu. Přizpůsobení prací astronomickým rytmům je doporučeno.

3.6.4. Osvětlení

Houby, které reagují na světlo, například šitake, je třeba pěstovat na světle. Pokud klima vyžaduje použití izolovaných pěstebních přístřešků (nebo zastínění), může příslušná organizace udělit výjimku.

3.6.5. Zdravotní stav kultur

Prevence je přednostním principem sloužícím k zachování zdraví kultur prostřednictvím hygieny, kontroly klimatu, mechanického hubení škůdců a biodynamických preparátů.

Sůl může být ke kontrole houbových chorob použita. Další opatření a účinné látky k péči o kultury a jejich ošetření jsou uvedeny v příloze 5 této směrnice.

3.6.6. Čištění a dezinfekce pěstebních prostor

K čištění pěstebních prostor musí být použity mechanické metody spolu s vodou nebo vodní párou. Povolené čisticí a dezinfekční prostředky se sterilizačním účinkem jsou uvedeny v části A, kapitole 8 Demeter směrnic pro zpracování. Tyto prostředky nesmí obsahovat DDAC/BAC. Zařízení smí být sterilizováno 70% alkoholem nebo prostředky na bázi kyseliny peroctové. Formaldehyd nesmí být použit.

Po čištění musí být všechny vnitřní prostory a povrchy opláchnuty pitnou vodou. To není nutné pouze tam, kde je houbový substrát použit po úplném biologickém odbourání čisticích a sterilizačních prostředků.

3.6.7. Recyklace houbového kompostu

Musí být zhotoven plán pravidelné recyklace všech houbových kompostů. Je třeba, aby příjemci licence našli biodynamické podniky, které tyto materiály využijí.

3.7. Klíčky a výhonky

Pro produkci klíčků a výhonků musí použité osivo, kořeny a rizomy pocházet z ekologické produkce. Konvenční původ není přípustný.

Povoleno není osivo, kořeny a klíčenci konvenčního původu.

Voda používaná při produkci klíčků a výhonků musí mít kvalitu pitné vody. Případně použité substráty a nosné materiály musí být přípustné ve smyslu těchto směrnic. To je v případě pochyb třeba ujasnit s Demeter-International, odbornou skupinou Směrnice.

Použitá voda musí mít kvalitu pitné vody.

3.8. Nové pěstitelské a produkční technologie

Nové kultivační a produkční technologie, kterou nejsou popsány v těchto směrnících a neodpovídají ani běžné praxi ekologicky obhospodařovaných podniků, smí být vyzkoušeny po dohodě s Demeter-International nebo příslušnou národní organizací.

(Údaj 3: Viz Přílohu 7)

3.9. Kácení původního deštného pralesa

Kácení původního deštného pralesa za účelem zemědělského využívání půdy je zakázáno. Také jiné cenné chráněné oblasti musí být chráněny a smí být mýceny jen po udělení výjimky příslušné národní organizace.

(Údaj 4: viz Přílohu 7)

3.10. Biodiverzitní plochy

Podnik musí souhlasit se zachováním biodiverzity v podniku. Jestliže biodiverzitní plochy v podniku nebo na plochách, které k němu přímo přiléhají, činí méně než 10 % celkové plochy podniku, musí příslušná organizace schválit plán rozvoje biodiverzity, který stanoví, jak toho lze dosáhnout, a obsahuje také jasný harmonogram. Tento plán může mít i další součásti a zahrnovat například zachování vzácných nebo vyhynutím ohrožených druhů rostlin a živočichů, podporu ptactva a hmyzu vytvořením životních prostorů, využití výsledků biodynamického šlechtění rostlin a zvířat atd.

K biodiverzitám plochám se počítají:

- Šetrně spásané plochy, které alespoň části rostlin umožňují tvorbu květů a semen.
- Zalesněné plochy (agroforest).
- Nenarušený les.
- Souvratě.
- Plocha osetá jednoletými/víceletými rostlinami, které mají možnost vytvořit květy.
- Úhor jako součást osevního postupu nebo jinak.
- Nenarušený trvalý travní porost (žádná seč během jednoho roku).
- Ploty vymezující hranice (šíři nenarušené plochy lze spočítat).
- Původní stromy, solitéry vhodné pro dané místo (100 m² na jeden strom) a aleje.
- Remízky na polích a skupiny stromů při březích vodních toků.
- Vodní toky, rybníky, mokřady, břehové porosty.
- Ruderální plochy (např. půdní sesuv), kamenné zídky a hromady kamení.
- Suché zídky.
- Nezpevněné pěšinky a stezky.
- Další příspěvky na podporu biodiverzity, včetně pěstování a chovu vzácných nebo vyhynutím ohrožených druhů rostlin a zvířat.
- Další možnosti, které jsou možné podle plánu rozvoje biodiverzity.

4. Biodynamické preparáty (viz Příloha 10)

Všechna opatření v biodynamicky obhospodařovaném podniku musí být posuzována z celostních hledisek. V živém celku nemá rozhodující význam jen vyvážená látková bilance, ale i - Rudolf Steiner na to v Zemědělském kurzu výslovně poukazuje - náhrada odebraných, „uloupených“ sil. Pečlivá a správná příprava, skladování a používání preparátů má z tohoto hlediska velký význam.

Látky minerálního, rostlinného a živočišného původu, komponované na základě duchovně-vědeckého poznání, jsou působením kosmicko-pozemských sil během jednotlivých ročních období proměňovány na preparáty, které jsou nositeli sil a které při daném použití na půdu, rostliny a statková hnojiva podstatně přispívají k oživení země, k rozvíjení kvality a výnosu rostlin, jakož i zdraví, životní síly a užitečnosti zvířat v rámci biodynamicky obhospodařovaného podniku.

Preparáty mají být podle možnosti zhotovovány ve vlastním podniku nebo ve spolupráci s jinými podniky. Rostliny a živočišné schránky pro jejich přípravu by měly pocházet z vlastního nebo, je-li to možné, z jiného biodynamicky obhospodařovaného podniku. Dosavadní zkušenosti a poznatky ověřené pozorováním a pokusy musí být při přípravě a použití preparátů vzaty do úvahy.

Plné působení lze očekávat jen tehdy, jsou-li všechny preparáty (kompostové i polní postřikové) správným způsobem a ve správném čase použity (a hodinu míchány) každý rok při ošetřování statkových hnojiv a rostlin.

V podniku musí být přítomné funkční zařízení na míchání preparátů nebo smlouva s preparátovou míchací a aplikační službou; toto zařízení nebo smlouva musí být kontrolovány v rámci každoroční inspekce.

Polní postřikové preparáty je třeba použít podle dané plodiny:

- roháček nebo preparovaný roháček (500P) je třeba aplikovat při obdělávání půdy, na počátku vegetace nebo po seči plodiny, která má být uznána, minimálně však jednou za rok;
- křemenáček je třeba použít podle vývojového stádia rostlin, minimálně však jednou za rok.
- preparáty musí být aplikovány čistým nářadím.

Všechna organická statková hnojiva (hnůj, kompost atd.) je třeba ošetřit kompostovými preparáty. Na užitkových plochách, které během jednoho roku nedostanou žádné preparované hnojivo, se doporučuje použít jako náhradu sběrný preparát (kravincový preparát, preparovaný roháček atd.).

Předpokladem pro uznání podniku jako „Z přechodného období na Demeter“ po dvanáctiměsíčním obhospodařování v souladu se směrnicemi je minimálně jednou provedené, nárokům plodiny odpovídající použití roháčku a křemenáčku, jakož i aplikace preparovaného statkového hnojiva (jako náhrada kravincový preparát zhotovený s kompostovými preparáty) na všech plochách podniku. Přiměřeně to platí také pro všechny nově konvertované plochy.

Všechna statková hnojiva musí být preparována kompostovými

Pokud možno vlastní příprava preparátů.

Preparáty působí nejlépe všechny společně.

Použití preparátů je cennou pomocí již při konverzi.

preparáty. Intenzivně obhospodařované plochy (pole, zelenina, vinohrady a sady) včetně ploch v horských oblastech a všechny plochy pícnin musí být každoročně ošetřeny všemi postřikovými preparáty. Tento požadavek neplatí pro neobhospodařované nebo jiné trvale ladem ležící plochy.

V horských oblastech může být na velmi svažitéch pozemcích udělena výjimka (pokud tyto pozemky nejsou intenzivně obdělávány nebo sečeny), stejně jako pro oblasti, které nejsou sjízdné, jako např. prales nebo močálové oblasti. Tuto výjimku může udělit příslušná národní organizace, pokud příjemce licence předloží plán aplikace preparátů, z něhož bude zřejmá plánovaná aplikace preparátů (plochy, které nejsou ošetřovány vůbec nebo jen neúplně a jak často, dostupné míchací a aplikační nářadí v podniku, zamýšlená zlepšení aplikace v budoucnosti atd.). Výjimka je časově omezená, může však být obnovena.

(Údaj 4A: Příloha 7)

5. Chov zvířat

Tyto směrnice pro chov zvířat představují pouze minimální požadavky.

Zvíře jakožto bytost obdařená duší, především pak zvíře hospodářské, je odkázané na naši péči. Základním motivem každodenní práce se zvířaty by mělo být to, aby se zvířeti dostalo nezbytné péče a abychom mu zároveň zajistili specifické, jeho bytostným potřebám odpovídající životní podmínky. Fyzickou i psychickou nerovnováhu bychom měli včas rozpoznat a preventivně vyrovnat. Předpokladem k tomu je neustálá pozorná péče o zvířata.

Chov zvířat spojený s produkcí pícnin je důležitou součástí zemědělského podniku. S ohledem na vývoj podniku se podnikový organismus nemůže bez chovu zvířat obejít. To platí především pro chov přežvýkavců. Pícniny a hnůj vyvážených vlastností, který skot poskytuje, přispívají k oživení půdy, a tím také podstatně k trvalému zdraví statku. V harmonickém spolupůsobení přírodních říší s člověkem se může vyvinout oživený, duší obdařený zemědělský organismus.

„Neboť si musíte uvědomit, že například kosmická působení, která se projevují v rostlině a která se sem dostávají z nitra Země, jsou vedena nahoru. Je-li tedy rostlina obzvlášť bohatá na kosmická působení a sežere-li tuto rostlinu zvíře, které zároveň zase, vycházeje ze své ústrojnosti, dodává hnůj na základě takového krmiva, pak toto zvíře dodává obzvlášť vhodný hnůj pro půdu, kde ta rostlina roste.“

Rudolf Steiner

Zkušenosti ukazují, že dobrý zdravotní stav a plodnost s vysokou životní výkonností lze zaznamenat u těch zvířat, která se narodí a vyrůstají na statku, v němž jsou jejich požadavky na druhořadě přiměřené podmínky chovu a krmení splňovány s láskyplnou péčí.

Proto musí být vynaloženo veškeré úsilí, vedoucí k vytvoření optimálních životních podmínek pro zvířata, popř. přibírat zvířata do vlastního podniku jen z takových podmínek.

5.1. Požadavek chovu hospodářských zvířat

Zemědělský podnik bez začlenění přežvýkavců nebo zvířat

Uznání Demeter pro

krmených objemným krmivem nemůže získat certifikát Demeter. Výjimky z tohoto požadavku upravují příslušné organizace.

(Údaj 5: Viz Přílohu 7)

V zahradnictvích a podnicích s trvalými kulturami není vlastní chov dobytka nezbytný, pokud se v nich obzvláště intenzivně pracuje s hnojem, kompostem a zeleným hnojením, jakož i s preparáty.

5.2. Zatížení

Koncentrace zvířat se řídí možnostmi produkce krmiv, které jsou dány klimatickými a stanovištními podmínkami. Početní stav zvířat je třeba směřovat k udržení a zvyšování půdní úrodnosti. Minimální koncentraci zvířat stanoví příslušná národní organizace, maximální koncentrace zvířat nesmí přesáhnout 2,0 VDJ/ha, což při nakupování krmiva odpovídá maximálně 1,4 hnojových jednotek/ha.

5.3. Spolupráce mezi podniky

Mezi uznanými biodynamickými podniky je možná spolupráce ve smyslu jedné biologické jednotky. Zvláště se to týká chovu zvířat a výměny krmiva a hnojiv živočišného původu. Tyto směrnice je třeba uplatňovat v této jednotce jako v jednom celku. Pokud se v blízkosti nenachází žádný biodynamický podnik, je možné navázat spolupráci mezi biodynamicky certifikovaným podnikem a podnikem ekologickým.

V každém případě je však třeba uzavřít smlouvu o spolupráci. Tu je třeba předložit příslušné národní organizaci.

Dříve než je povolena spolupráce s ekologickým podnikem, musí být splněny následující podmínky:

- Partnerský podnik musí zvířata krmit ze 100 % ekologickým krmivem.
- Partnerský podnik musí být úplně konvertovaný na bioprodukcí.
- U příslušné národní organizace musí být podána žádost o udělení výjimky.

(Údaj 5A: viz Přílohu 7)

- Chlévský hnůj musí být v podniku, ve kterém vzniká (v ideálním případě ve stáji, nebo alespoň šest týdnů před aplikací) preparován.

Zatížení pro veškeré plochy činí maximálně 1,4 VDJ/ha a rok.

5.4. Chov

Chov hospodářských zvířat by měl být řízen podle ekologických zásad i s ohledem na to, o jaký druh zvířete se jedná a že jde o živou bytost. Láskyplná péče člověka o zvířata přispívá k pohodě, zdraví i užítkovosti zvířat.

Forma ustájení i ostatní podmínky chovu musí být takové, aby se zvířata mohla chovat a pohybovat podle svých zvyklostí; musí mít např. možnost bez omezení vstávat i uléhat, jakož i ležet v suchu a přiměřeném teple. Proto je třeba dávat přednost volnému ustájení.

Pokud poradenské firmy pro stavbu stájí fundovaně zdůvodní prodloužení přechodné lhůty, může být udělena výjimka. Systém ustájení by měl zvířatům zajistit volný kontakt s jejich

zemědělské podniky bez chovu přežvýkavců nebo zvířat krmených objemným krmivem není zpravidla možné.

*Koncentrace zvířat:
max. 2,0 VDJ/ha*

Spolupráci mezi podniky je třeba upravit smluvně.

Přirozený chov odpovídající povaze daného druhu zvířete.

Pastva, přinejmenším však výběh jsou

přirozeným prostředím (slunce, déšť, půda apod.). To by se mělo uskutečňovat především formou pastvy, přinejmenším pak výběhu. Je třeba se postarat o dostatek přirozeného světla, dobré stájové klima a ochranu před větrem.

nezbytné, pokud jsou možné.

Trvalé vazné ustájení v zásadě není přípustné. Z důvodů bezpečnosti, resp. ochrany zvířat může kontrolní organizace na základě zdůvodněné žádosti chovatele udělit časově omezenou výjimku pro vazné ustájení jednotlivých zvířat.

V budovách, které byly postaveny před 24. srpnem 2000, je vazné ustájení možné na vydatné podestýlce, při individuálním ošetřování zvířat a při pravidelném výběhu.

(Údaj 6: viz Přílohu 7)

V malých podnicích musí být přirozené potřeby zvířat brány zrovna tak na zřetel. To se týká pastvy a výběhu prováděných co možná nejčastěji, v ideálním případě v létě každodenně a v zimě alespoň dvakrát týdně. Vazné ustájení musí být omezeno na minimum.

Nezbytné stavební úpravy, které jsou nutné pro přirozený chov zvířat (jako vybudování přístupů na pastvinu, boxů pro telata, odstranění roštů atd.), je třeba provést maximálně během 5 let.

(Údaj 7: viz Přílohu 7)

Možné je přechodné období, aby byla učiněna opatření, která odpovídají těmto směrnici.

Příslušné organizace Demeter mohou v případě potřeby udělit omezenou výjimku pro chov a pastvu pro následující body:

- nedostatečný přístup k pastvě, (Údaj 8: viz Přílohu 7)
- malá stáj,
- chybějící přístup k tekoucí nebo stojaté vodě u vodní drůbeže,
- kurníky nesplňující všechny podmínky,
- výběh pro drůbež bez travního porostu,
- chybějící rostlinné nebo vybudované úkryty ve venkovních prostorech.

Výše uvedené požadavky platí jen pro zemědělské podniky, jejichž stáje byly postaveny před 24. 8. 2000 a které do tohoto termínu splňovaly podmínky produkčních směrnic Demeter.

5.4.1 Chov skotu

Rohy mají u přežvýkavců význam pro tvorbu životních sil. Představují protipól intenzivních trávicích a metabolických procesů a zadržují síly v těchto procesech uvolňované. Jsou součástí celistvé bytosti krávy. V porovnání s jinými druhy zvířat má hnuj skotu zvláště příznivý účinek na půdní úrodnost. Rohy mají navíc jakožto živočišné schránky podstatný význam pro výrobu biodynamických preparátů.

Dojnicím a kravám kojícím telata je třeba v letní polovině roku zajistit pastvu. Kde to není možné, musí mít k dispozici alespoň celoročně přístupný venkovní výběh. Pro mladý dobytek (odchov) platí stejné požadavky na možnost pohybu. Vazné ustájení mladého dobytka a dobytka ve výkrmu není dovoleno. Při stavebních úpravách stáje by měl být zřízen telící box.

Dojnicím a kojícím kravám je třeba zajistit v létě pastvou nebo celoroční výběh.

Podnikům, v nichž nejsou pastva ani přístup do venkovního prostoru možné z důvodu zvláštní situace ve vesnici nebo vzdálenosti pastvin nacházejících se mimo vesnici nebo z jiných praktických důvodů, může být udělena výjimka.

(Údaj 9: Viz Přílohu 7)

Forma ustájení a zařízení stáje musí splňovat následující požadavky:

- Místo k ležení skotu musí být opatřeno vhodnou podestýlkou.
- Roštové podlahy s podílem plochy roštů větším než 50 % nejsou povolené a nesmí být započítávány jako plochy k odpočinku.
- Dráty na drezúru krav nejsou povolené.
- Odpovídající nabídka pohybové plochy a vhodné uspořádání stáda musí všem zvířatům stáda zajistit dostatek prostoru k uplatnění sociálního chování a k přijímání krmiva.
- Počet míst k ležení a k přijímání potravy musí přinejmenším odpovídat počtu zvířat ve stáji. Ve stájích s volným přístupem ke krmivu - i k základnímu krmivu - je dovolen menší počet míst k přijímání potravy.

Místa k ležení u skotu je třeba opatřit podestýlkou.

Roštové podlahy s větším než 50% podílem plochy roštů nejsou povolené.

Dráty na drezúru krav nejsou povolené.

Telatům je třeba co nejdříve umožnit kontakt s ostatními zvířaty stáda. Nejpozději od 2. týdne života musí být chována ve skupinách, pokud je zde dostatečný počet zhruba stejně starých zvířat. Chov telat v individuálních boxech je přípustný jen během prvního týdne života.

Skupinový odchov telat je od 2. týdne předeepsaný.

Odrohování zvířat ani odrohovaná zvířata nejsou na statku povolena. Ve zvláště zdůvodněných případech může příslušná národní organizace udělit výjimku, která však musí být každoročně znovu prověřena.

Odrohování není povoleno.

(Údaj 11: Viz Přílohu 7)

Kastrování telat je povoleno, pokud je nutné kvůli zdraví, pohodě a hygieně telat. Tento zásah musí být proveden ve vhodném věku a kompetentní osobou, tak aby bolest zvířete byla omezena na minimum.

5.4.2. Chov ovcí, koz a koní

Pro ovce, kozy a koně platí pravidla pro chov skotu přiměřeně. Navíc platí, že zásahy jako kastrace nebo opatřování ocasů gumovými kroužky a kupírování ocasů se v biodynamických podnicích nemají provádět systematicky.

Některé z těchto zásahů mohou být provedeny, pokud jsou nutné pro zdraví, pohodu nebo hygienu zvířat. Takové zásahy musí být prováděny ve vhodném stáří zvířat a musí je provádět kompetentní osoby, tak aby bolest zvířat byla omezena na minimum.

5.4.3. Chov prasat

Plochy k ležení pro prasata je třeba opatřit slámou (nebo jinou organickou podestýlkou). Roštové podlahy s podílem plochy

Plochy k ležení je třeba opatřit podestýlkou.

roštů vyšším než 50 % a vazné ustájení nejsou povoleny. Je-li to nějakým způsobem možné, měl by být zřízen venkovní výběh.

(Údaj 10: viz Přílohu 7)

Prasnice smějí být při porodu fixovány co možná nejkratší dobu (maximálně 14 dní); uvázání je přitom vyloučeno.

Pro prasnice je třeba zřídit venkovní výběh, pokud to umožňují místní podmínky. Nebřezí, nízkobřezí a mladé prasnice je třeba chovat ve skupinách.

Bezstelivové boxy ani klece pro selata nejsou povoleny.

Vylamování jakož i preventivní obrušování zubů je zakázáno; stejně tak kupírování ocasů a uší.

Nosní kroužky a skřípce, které mají prasatům zabránit v rytí, jsou zakázány.

Kastrování selat je povoleno, pokud je nutné kvůli zdraví a pohodě selat nebo kvůli kvalitě masa. Tento zásah musí být proveden ve vhodném věku a kompetentní osobou, tak aby bolest zvířete byla omezena na minimum.

5.4.4. Chov drůbeže

Minimální požadavky na přirozený DEMETER chov drůbeže.

Všechna plemena drůbeže je třeba chovat tak, aby mohla uplatňovat své přirozené chování. Kvůli zlepšení sociální struktury v hejnu by měli být chováni dva kohouti na 100 nosnic. Je třeba poskytovat dostatek krmiva a vody.

Drůbeži, která přirozeně hřaduje, je třeba poskytnout zvýšené možnosti k sedění ve formě vhodné pro daný živočišný druh. Je třeba poskytnout dostatek možností k popelení a slunění a vodní drůbeži přiměřený přístup k vodě. Kachny potřebují vodní plochy k plavání, husy potřebují alespoň vodu, do níž mohou ponořit hlavu a krk.

Stáje a chovné budovy musí být postaveny tak, aby odpovídaly přirozeným potřebám drůbeže. Nezbytnými předpoklady pro zdraví a pohodu zvířat jsou dostatek denního světla, dobré stájové klima a minimální koncentrace prachu. Jakákoli manipulace se zvířaty, například zkracování zobáků, zastříhávání, krácení křídel nebo kastrace je vyloučena. Chov kapunů je rovněž vyloučen.

V aktivní fázi během dne se smí chovat maximálně 4,4 nosnic nebo dospělých zvířat nebo 7,1 kuřic nebo maximálně 16 kg živé váhy (maximálně 18 kg živé váhy v mobilních stájích) na m² pohybové plochy. Minimální porážkové stáří je stanoveno v příloze 8.

Denní světlo a doplňkové osvětlení jsou přípustné maximálně po 16 hodin za den. V hrabaništi a v místě příjmu potravy musí být dostatek denního světla. Pro doplňkové osvětlení jsou přípustná jen svítidla bez stroboskopového efektu.

Tyto požadavky platí pro všechny chovy, bez ohledu na počet chovaných zvířat.

Vyšší než 50% podíl roštové podlahy není povolen.

Kdekoli je to možné, je třeba zřídit výběh.

Klecový chov je zakázán.

Pro kuřice a nosnice je předepsán výběh.

Ostatní drůbež musí mít přístup k výběhu a vodní drůbež také přístup k vodní ploše.

Pro snůšku vajec je třeba zajistit hnízda.

Zkracování zobáků není povoleno.

V noci je povinná temná fáze trvající nepřerušeně alespoň osm hodin.

Následující požadavky neplatí pro podniky do 100 nosnic, 100 brojlerů a 20 krůt, hus nebo kachen.

V jedné stájové budově se smí chovat maximálně 3.000 nosnic (přednostně ve skupinách do 1.000 nosnic) nebo brojlerů nebo 6.300 kuřic a rodičovských zvířat (rozdělených do skupin ne větších než 4.800 jedinců), nebo 10 x 200 nosných křepelek; max. 1.000 krůt nebo 2.500 kohoutků nebo perliček nebo 1.000 hus nebo 1.000 kachen nebo 10 x 500 masných křepelek.

Příslušná národní organizace může udělit výjimku pro stávající budovy. Všechny nové budovy musí tento požadavek splňovat. (Údaj 12: Viz Přílohu 7)

Podle klimatického pásma je vhodné poskytnout stáje s rozdílnými klimatickými zónami (uvnitř teplá stáj s přilehlou zimní zahradou a navazujícím pevným výběhem, který lze započítat k pastevnímu výběhu).

Pevný výběh je oplocený, nikoli však zastřešený, s průchozími otvory do pastevního výběhu, pokrytý materiálem umožňujícím popelení a absorbujícím vlhkost, chránícím pastvinu v blízkosti stáje před vnášením velmi vysokých množství trusu. Pro pastviny určené husám a kachnám je dostačující jeden přístřešek.

Ve stájích s více klimatickými zónami mohou být nosnice během noci v teplé stáji při větší koncentraci.

Pro zimní zahrady je maximální koncentrace na m²: 10 nosnic či dospělých zvířat nebo 16 kuřic nebo 48 kg živé váhy u brojlerů. V teplé stáji je možné, jsou-li otevřené klapky do zimní zahrady, chovat max. 8 nosnic nebo 13 kuřic nebo 24 kg živé váhy brojlerů. V této stáji se klapky musí otevírat automaticky. Jen za tohoto předpokladu se zimní zahrada může započítávat do stájové plochy.

Koncentrace zvířat, počet a velikost výlezových klapek, krmná a napájecí zařízení, vyvýšené hřady a nastýlaná hnízda nebo hnízda s měkkou vložkou je třeba přizpůsobit velikosti zvířat. Během fáze aktivity nesmí být zvířata omezována v přístupu k různým klimatickým zónám stáje. Zimní zahrada a stáj musí být vybaveny osvětlením.

Minimální velikost průchozího otvoru mezi zónami stáje je 1 m na 150 nosnic, 250 kuřic a 500 kg živé váhy brojlerů. Výška průchodů musí být taková, aby zvířata mohla procházet vzpřímeně. Vyvýšené hřady musí mít trusné jámy. Nesmí být zřízena více než tři patra nad sebou. Minimálně jedna třetina pohybové plochy musí být nastýlaná.

Pastevní výběh musí odpovídat přirozeným potřebám živočišného druhu a musí být převážně porostlý a vykazovat ochranné prvky, např. křoví, stromy, umělé ochranné prvky. Minimální plocha je: 4 m² pro nosnice a dospělé kury, 1 m² na živou váhu u brojlerů, minimálně však 4 m² na zvíře, 10 m² pro krůty, 5 m² pro kachny. Husy potřebují minimálně 4 m² pastevní plochy na kg živé váhy a minimálně 15 m² na husu a není předepsána žádná maximální vzdálenost pastviny od stáje. Pastviny u nosnic, brojlerů a krůt smí být vzdáleny maximálně 150 m od stáje, u kachen maximálně 80 m. Pro husy neplatí žádná omezení.

Aby se během odchovu kuřic minimalizovalo riziko infekce patogenními zárodky, jako jsou salmonela, campylobacter atd., může přístup na pastvinu drůbeže nahradit velký výběh.

Zahřívání vajec a líhnutí je třeba zahrnout do inspekčního procesu.

5.5 Krmení

Každý podnik by měl usilovat o soběstačnost v zajištění krmiv.

Krmení musí vyhovovat druhu, stáří a užitkovosti zvířat, stejně jako jejich fyziologické potřebě, přitom je třeba postarat se o dostatečné zásobení minerálními látkami. Nezbytné minerální látky a stopové prvky by měly být, je-li to možné, přírodního původu (byliny, suché listí atd.).

Krmiva vyprodukovaná v podniku tvoří základ výživy zvířat. Minimálně 50 % krmiva (sušina) musí být vyprodukováno ve vlastním podniku, popř. v kooperaci s jiným biodynamickým podnikem.

(Údaj 14: Viz Přílohu 7)

Jaderné krmivo má sestávat převážně z obilovin a luskovin. Krmení extrahovaných šrotů není povoleno. Živočišné produkty nejsou povolny (s výjimkou mléka, mléčných produktů, syrovátky a vajec).

Antibiotika, sulfonamidy, kokcidostatika, hormony, synteticko-organické sloučeniny jakož i farmaka nejsou jako krmivové doplňky povoleny. Izolované aminokyseliny, přípravky pro zvyšování přírůstků nebo užitkovosti (krmná antibiotika a probiotika), stejně tak jako chemicko-syntetické krmné doplňky (kromě vitaminů) nejsou povoleny.

5.5.1. Nákup krmiv a krmení v konverzi

Jestliže jsou do podniku dodávána krmiva zvenčí, musí být jejich výběr prováděn obzvláště pečlivě s ohledem na produkci v kvalitě Demeter.

Nakupované krmivo má pokud možno pocházet z uznané biodynamické produkce.

- Minimálně dvě třetiny průměrné krmné dávky (sušina) podávané zvířatům musí být krmivo Demeter.
- Co se týká krmiva podávaného v krmné dávce, počítáno podle **denní krmné dávky**:
  - Až 50 % sušiny denně podávané krmné dávky může být certifikované krmivo z přechodného období na Demeter (2. rok přech. období nebo více), které je nakoupeno nebo pochází z vlastní produkce.
  - Krmivem z vlastní produkce z 1. roku přechodného období je možné přikrmovat až do 20 % sušiny.
  - Až 20 % denní krmné dávky může pocházet z ekologicky obhospodařovaných ploch.
  - Přechodně až do opětovné dostupnosti krmiva Demeter může hranice pro nákup ekologického krmiva činit až 50 % sušiny denní krmné dávky. K tomu je nutné udělení výjimky příslušnou národní organizací.

(Údaj 13: viz Přílohu 7)

Vlastní pěstování krmných plodin je předpokladem vhodného krmení.

Extrahované šrotky nejsou povoleny.

Omezení pro používání krmných doplňků.

Nakupované krmivo má pocházet pokud možno z produkce Demeter.

Minimálně 2/3 průměrné krmné dávky musí být v kvalitě Demeter.

- Certifikované krmivo Demeter v přechodném období, krmivo z ploch v 1. roce přechodného období na Demeter a ekologické krmivo nesmí společně překročit 50 % denní krmné dávky.
- Pokud se zvířata pasou na plochách, které jsou v přechodu na Demeter (například při konverzi nově připojených ploch v podniku):
  - Při pastvě na plochách certifikovaných jako v přechodném období na Demeter je třeba dbát na to, aby alespoň 2/3 roční krmné dávky (sušina) pocházely z produkce Demeter (viz výše), a na příslušné směrnice EZ.
  - Pastva na plochách v přechodném období na Demeter by se měla pokud možno omezovat na mladá zvířata, zaprahlé krávy a zaprahlé dojně ovce. Krávy a ovce, které jsou dojeny, dobytek, který má být během 3 měsíců prodán, stejně jako nosnice se mají, pokud možno, pást na plochách plně certifikovaných jako Demeter.
  - Krmivo, které bylo v podniku vyprodukováno v prvním roce přechodného období na Demeter (nultý rok, v němž ještě nedochází k žádné certifikaci), může představovat až 20 % roční krmné dávky u býložravců a 10 % u ostatních zvířat.

Nákup konvenčního krmiva není povolen.

Při nákupu krmiva, krmných přípravků, krmných přísad, minerálních látek, vitaminových směsí a silážních pomocných prostředků musí být zjištěno, jestli jsou dodržovány směrnice Demeter. Zároveň je třeba zajistit, aby v produktu nebyly obsaženy žádné geneticky modifikované organismy ani jejich deriváty. Nedostupnost je třeba prokázat v průběhu každoročního certifikačního řízení. Nákup musí být dokumentován podle původu, označení, množství a použití.

5.5.2. Krmení dojnic, ovcí, koz a koní

Krmení musí odpovídat potřebám daného druhu a musí obsahovat co nejvyšší podíl objemného krmiva (např. zelená píce, seno, senáž), přinejmenším však 60 % (vztaženo na sušinu za celý rok). Letní krmná dávka musí sestávat převážně ze zelené píce; je třeba usilovat o krmení prostřednictvím pastvy.

V zimě mají zvířata dostávat co nejvyšší podíl sena (krávy min. 3 kg/kus a den, malí přežvýkavci přiměřeně méně).

Pokud klimatické podmínky neumožňují sklizeň sena dobré kvality, může Demeter International nebo příslušná národní organizace udělit výjimku, aby bylo možné přikrmit travní nebo jetelovou senáží, posekanou po květu.

Základní krmná dávka nesmí být celoročně tvořena siláží.

Nákup krmiva ekologického původu je omezen na 20 % (vztaženo na sušinu).

Krmiva živočišného původu jsou vyloučena, s výjimkou mléka a mléčných produktů.

Pro čistě pastevecké farmy, kde z klimatických důvodů není možné pěstování obilí, a pro vegetačně chudé a extrémní polohy může příslušná národní organizace udělit na základě náležitých

Dovoz krmiv je upraven v přílohách 2 a 3.

Podíl strukturních/objemných krmiv má být co nejvyšší.

Výlučné krmení siláží je zakázáno.

Pouze mléko a mléčné produkty jsou přípustné jako krmiva živočišného původu.

Nákup krmiva ekologického původu

podkladů výjimku pro nákup krmiva.

(Údaj 14: viz Přílohu 7)

nesmí překročit 20 %, konvenční krmivo je vyloučeno (viz Přílohu 2).

5.5.3. Krmení skotu ve výkrmu

Krmná dávka musí být sestavena podle potřeb přežvýkavců a musí v každé roční době obsahovat minimálně 60 % objemného krmiva (sena, senáže nebo krmné slámy). Siláže mohou tvořit hlavní podíl základního krmiva. Letní krmná dávka musí obsahovat zelenou píci.

Nákup krmiva ekologického původu nesmí překročit 20 %, konvenční krmiva jsou vyloučena (viz Přílohu 2).

5.5.4. Krmení telat na chov a na maso, hříbat, jehňat a kůzlat

Zvířata těchto kategorií jsou krmena mlékem, především mateřským mlékem, objemným krmivem a šrotem, pokud možno z vlastní produkce. Telata a hříbata mají dostávat mléko minimálně tři měsíce, jehňata a kůzlata 45 dnů. Výlučně mléčný výkrm bez přikrmování objemného krmiva je vyloučen.

Čistě mléčný výkrm není povolen.

Krmiva živočišného původu - s výjimkou mléka a mléčných produktů - jsou pro krmení přežvýkavců zakázána.

Jako krmiva živočišného původu je povoleno jen mléko a mléčné produkty.

Podniky bez vlastní produkce mléka musí nakoupená telata krmit mlékem z uznaného certifikovaného ekologického podniku nebo nakoupit odstavená zvířata z takového podniku.

Takto odchovaná zvířata smí být prodávána pod značkou „Demeter“ nejdříve šest měsíců po ukončení uvedené výživy a při chovu a krmení v souladu s těmito směrnici.

5.5.5. Kočovní chov zvířat a pastva na neobdělávaných plochách

Maso zvířat z kočovného pasení se smí prodávat pod značkou „Demeter“ jedině tehdy, pokud 2/3 krmiva pochází z vlastní produkce certifikovaných statků Demeter. Zbytek může pocházet z extenzivně obhospodařovaných ploch, které nebyly ošetřeny syntetickými hnojivy ani prostředky ochrany rostlin; mohou to být i plochy v chráněných krajinných oblastech. O pastvě musí být veden pastevní deník.

Pro krmení při kočovném pasení ovcí platí stejné zásady jako při chovu ovcí v podniku.

5.5.6. Smluvní výpas na pastvinách Demeter

Zvířata z konvenčního chovu smí být chována na pastvinách podniků Demeter, pokud se na pastvině současně nenacházejí vlastní zvířata podniku Demeter. Je k tomu potřebná výjimka udělená kontrolní organizací.

Konvenční zvířata smí být na Demeter pastvině jen sama.

(Údaj 15: viz Přílohu 7)

5.5.7. Biodynamická zvířata na společných pastvinách

Zvířata z podniků Demeter smí být chována na společných pastvinách, pokud na pastvině nebyly alespoň tři roky aplikovány žádné prostředky odporující těmto směrnici a pokud konvenční zvířata pocházejí z extenzivního chovu. Konvenční krmné přísady nesmí být zkrmovány. Během společné

Zvířata Demeter se mohou pást na společných pastvinách. Jejich produkty jsou však certifikovány teprve tehdy, jakmile

pastvy smí být mléko a mléčné produkty zvířat Demeter prodávány se značkou Demeter jenom tehdy, pokud jsou tato zvířata chována odděleně od ostatních. O udělení výjimky je třeba zažádat u kontrolní organizace.

(Údaj 16: viz Přílohu 7)

5.5.8 Krmení prasat

Také u tohoto druhu zvířat je třeba usilovat o úplnou vlastní produkci krmiva.

Prasatům je třeba podávat denně čerstvé, sušené nebo silážované objemné krmivo, pokud možno též jako šťavnaté krmivo (např. siláž, řepa).

Průměrná krmná dávka viz kapitolu 5.5.1.

- Úhrn nákupu krmiv, včetně krmiva v biodynamické kvalitě, je v podnicích s větším množstvím prasat než 5 VDJ omezen na 50 % (suš.).
- Příslušná organizace může povolit nákup max. 50 % ekologicky vyprodukovaného krmiva pro prasata, pokud není dostupné krmivo Demeter. Tato nedostupnost musí být prokazatelná.
- Základní krmivo vlastní produkce z 1. roku přechodného období, které dosud není uznáno jako krmivo z přechodného období, může být zvířatům zkrmováno do výše 10 % jejich průměrné krmné dávky. Toto ustanovení se omezuje na nově získané plochy uznaných podniků Demeter.
- Nákup konvenčního krmiva není povolen.

5.5.9 Krmení drůbeže

Část krmiva musí být podávána tak, aby zvířata mohla krmivo hledat. Slepice musí 20 % krmiva dostávat ve formě celých zrn. Minimálně 5 % krmné dávky musí být podáváno jako stelivo nebo v pastevním výběhu, tak aby zvířata mohla krmivo hledat. Drůbeží ve výkrmu je třeba podávat strukturní/objemné krmivo; jako celá zrna v krmné směsi.

Veškerá drůbež musí dostávat grit. Zvířatům je třeba poskytovat též otevřenou vodu; přinejmenším v miskových napáječkách. Husy a krůty potřebují během vegetačního období zelené pastevní plochy. Pasené husy Demeter dostávají minimálně 35 % krmiva (suš.) ve formě zeleného krmiva na pastvině. Kachny musí mít možnost pročvachtávání ve vodě kvůli příjmu objemného krmiva.

Příslušná organizace může povolit nákup max. 50 % ekologicky vyprodukovaného krmiva pro drůbež, pokud není dostupné krmivo Demeter. Tato nedostupnost musí být prokazatelná.

Základní krmivo vlastní produkce z 1. roku přechodného období s certifikačním statutem „v přechodu na bio, ale ještě necertifikováno“ může být zvířatům zkrmováno do výše 10 % jejich průměrné krmné dávky. Toto ustanovení se omezuje na nově získané plochy uznaných podniků Demeter.

Příslušná národní organizace může udělit výjimku, která dovoluje zkrmovat max. 10 % (suš.) konvenčního krmiva mladým krůtám ve výkrmu do 10. týdne života.

(Údaj 17: viz Přílohu 7)

opět dostávají krmivo Demeter.

Prasata mají denně dostávat objemné nebo šťavnaté krmivo.

Základní krmivo z 1. roku přechodného období může být příkrmováno do výše 10 % průměrné krmné dávky.

Denní krmná dávka nesmí obsahovat žádné konvenční krmivo (suš.).

Základní krmivo z 1. roku přechodného období může být příkrmováno do výše 10 % (suš.) průměrné krmné dávky.

Žádná jiná konvenční krmiva nejsou dovolena.

5.6. Chov, plemenitba a označování

5.6.1. Chov a plemenitba

Zvířata by se měla narodit a měla by být odchováána v uznaném biodynamickém podniku, pokud možno v rámci domácího stáda. U drůbeže je třeba usilovat o přirozené vysezení mláďat.

Vlastní chov otcovských zvířat odpovídá zásadám biodynamického způsobu hospodaření, a je proto naléhavě doporučován.

Umělá inseminace může jen nedostatečně nahradit působení samčího prvku uvnitř vlastního podnikového stáda, a proto se nedoporučuje.

Zvířata pocházející z genetických manipulací nejsou povolena. Použití biotechnologických metod (např. transfer embryí, dělení spermií podle pohlaví) není povoleno.

Transfer embryí a genová manipulace nejsou povoleny.

5.6.2. Označování zvířat a stájový deník

Všechna vlastní i nakoupená zvířata musí být jednoznačně a trvale označena ušními známkami nebo jiným způsobem.

U drůbeže a ostatních drobných zvířat je stanoveno označení po skupinách. U nakoupeného dobytka musí být původ prokázán na základě doprovodných dokumentů. Musí být možné sledovat původ zvířete zpětně až k podniku, v němž se narodilo, stejně jako k rodičovským zvířatům.

Je třeba vést stájový deník (viz také: 5.8. Veterinární ošetření zvířat), který umožní jednoznačné zpětné sledování zvířat a živočišných produktů od místa prodeje až k narození.

Dokumentace stejného obsahu, např. plemenná kniha, může stájový deník nahradit.

Ve stájovém deníku nebo v rovnocenných záznamech je třeba dokumentovat přírůstky a úbytky zvířat s přesnými identifikačními údaji a údaji o původu jednotlivých zvířat.

5.7. Původ, nákup a prodej zvířat

A) **Nákup zvířat pro chov nebo zvýšení stavu** má být prováděn přednostně z uznaných biodynamicky obhospodařovaných podniků. Pouze v případě jejich nedostupnosti mohou být nakoupena zvířata z uznaných ekologických podniků.

Certifikující organizace Demeter může při nedostupnosti ekologických certifikovaných zvířat povolit nákup z konvenčních podniků (max. do 40 % stáda), ale jen v následujících případech:

- u vzácných plemen
- při rozšíření stáda
- pokud si nějaký podnik pronajímá pozemky současně se zvířaty
- otcovská zvířata (samčí plemenná zvířata)
- při změně plemene
- při zavádění nového plemene

(Údaj 18: viz Přílohu 7)

Nákup konvenčních zvířat je možný jen na základě udělení výjimky.

Pokud nakoupená zvířata pocházejí z certifikovaných ekologických podniků, mohou být po krmení a chovu odpovídajících těmto směrnícím prodávána jako Demeter (viz tabulky).

Zvířata, která pocházejí z konvenčních podniků, nemohou být prodávána s označením Demeter.

Nakoupená zvířata konvenčního původu nebo zvířata narozená před konverzí, s výjimkou koz a chovných prasat, nemohou být prodávána s označením Demeter.

B) Nákup zvířat za účelem výkrmu se má uskutečňovat výlučně z uznaných biodynamických nebo - nejsou-li dostupná - z certifikovaných ekologických podniků.

Drobní zemědělci, kteří chovají několik zvířat pro své vlastní samozásobení, smí přikupovat zvířata konvenčního původu jen za tímto účelem. To je povoleno jen tehdy, nejsou-li dostupná zvířata z podniků Demeter ani certifikovaných biopodniků. Tato zvířata by měla být, nakořím je to možné, krmena a chována podle směrnic Demeter. Prodávat tato zvířata pod označením Demeter není dovoleno

Za účelem výkrmu je povolen jen nákup zvířat biodynamického nebo ekologického původu.

5.7.1. Mléko, dojnice a telata

Mléko může být prodáváno s označením „Z přechodného období na Demeter“ jen tehdy, jsou-li dojnice krmeny krmivem, které má tuto certifikaci.

Je-li předložena žádost, která dosud neodpovídá těmto směrnicím, smí být označení „Z přechodného období na Demeter“ použito teprve tehdy, pokud se krmivo sklídilo nejdříve 18 měsíců od rozhodujícího dne. Certifikace mléka jako Demeter je možná, jakmile krmivo pochází z ploch certifikovaných jako Demeter (viz 5.5.1.).

*Mléko:
Označování se řídí
stupněm uznání
krmiva.*

Při nákupu jednotlivých dojnic konvenčního původu může být mléko po 6 měsících krmení a chovu odpovídajícím těmto směrnicím prodáváno s poukazem na „Demeter“ nebo „Z přechodného období na Demeter“, v závislosti na uznání krmiva.

*Čekací doba pro prodej
mléka jako Demeter při
nákupu konvenčních
dojnic.*

Nakoupená chovná zvířata z uznaného ekologického chovu mohou být po minimálně dvanáctiměsíčním krmení a chovu odpovídajícím těmto směrnicím prodávána s označením „Demeter“.

Také při chovu krav bez tržní produkce mléka je třeba dávat přednost nákupu telat z podniků certifikovaných jako Demeter. Není-li to možné, musí telata pocházet alespoň z certifikovaného ekologického podniku.

Konvenční chovná telata smí být nakoupena jen na základě výjimky udělené příslušnou národní organizací a kontrolní organizací.

(Údaj 18: viz Přílohu 7)

5.7.2. Skot na výkrm

Při nákupu skotu na výkrm ekologického původu musí být zvířata až do prodeje s označením „Demeter“ chována a krmena ještě minimálně 2/3 své doby života v souladu s těmito směrnicemi.

Skot, který se v podniku narodil před konverzí, nebo nakoupený skot konvenčního původu, nelze prodávat s označením „Demeter“ nebo „Z přechodného období na Demeter“.

OZNAČOVÁNÍ PRODUKTŮ NAKOUPENÝCH ZVÍŘAT EKOLOGICKÉHO NEBO KONVENČNÍHO PŮVODU

Prodávané produkty	Stupeň certifikace zvířete při nákupu	Krmení a chov v souladu se směrnici	Označení prodáváného produktu
skot			
Mléko	ekologické		Demeter
Mléko	konvenční	6 měsíců	Demeter
Hovězí maso od zvířat ve výkrmu	ekologické	min. 2/3 doby života	Demeter
Hovězí maso od chovných zvířat	konvenční		Není možný prodej jako Demeter nebo Z přechodného období na Demeter
Hovězí maso od chovných zvířat	ekologické	min. 12 měsíců	Demeter

5.7.3. Ovce a kozy

Při nákupu platí postup uvedený v kapitole 5.7.

Mléko nakoupených konvenčních chovných zvířat může být po 6 měsících prodáváno s označením „Demeter“.

Maso nakoupených konvenčních zvířat může být po 6 měsících prodáváno jako „Z přechodného období na Demeter“. Maso nakoupených konvenčních koz může být teprve po 1 roce prodáváno s označením „Demeter“.

*Mléko:
6 měsíců čekací doba pro prodej s označením Demeter při nákupu zvířat konvenčního původu.*

OZNAČOVÁNÍ PRODUKTŮ NAKOUPENÝCH ZVÍŘAT EKOLOGICKÉHO NEBO KONVENČNÍHO PŮVODU

Prodávané produkty	Stupeň certifikace zvířete při nákupu	Krmení a chov v souladu se směrnici	Označení prodáváného produktu
ovce a kozy			
Mléko	ekologické		Demeter
Mléko	konvenční	6 měsíců	Demeter
Maso	ekologické	min. 6 měsíců	Demeter
Maso	konvenční	od 6 do 12 měsíců	Z přechodného období na Demeter
Maso (jen kozy)	konvenční	více než 12 měsíců	Demeter

5.7.4. Prasata

Při nákupu platí postup uvedený v kapitole 5.7., množstevní omezení pro nákup mladých samičích zvířat a ostatní zásadní ustanovení.

Nákup selat se má uskutečňovat přednostně z uznaných podniků Demeter. Při jejich nedostupnosti lze nakupovat i zvířata z certifikovaných ekologických podniků.

Selata určená pro výkrm smí pocházet jen z podniků Demeter nebo z certifikovaných ekologických podniků. Selata z konv. podniků smí být nakoupena jen tehdy, nejsou-li dostupná selata ekologická, a i pak jen na základě udělení výjimky příslušnou národní organizací a kontrolní organizací.

(Údaj 19: viz Přílohu 7)

Nákup konvenčních selat jen s udělením výjimky při nedostupnosti selat vyprodukovaných jako Demeter nebo ekologicky.

Selata pro výkrm smí pocházet jen z podniků Demeter nebo z certifikovaných ekologických podniků.

Nákup konvenčních čerstvě odstavených selat s méně než 25 kg váhy je možný v případě pořizování prvního stáda.

Prasata konvenčního původu nakoupená jako selata smí být prodána jako porážková zvířata s označením „Z přechodného období na Demeter“ teprve po 6 měsících chovu a krmení v podniku v souladu s těmito směrnici. Selata nesmí být těžší než 25 kg a je třeba nakoupit je přímo po odstavení.

Prasata konvenčního původu se smí prodávat jako „V přechodu na Demeter“ po 6 měsících chovu a krmení v souladu s těmito směrnici.

Měla by být nakoupena jen selata ze stelivových systémů chovu a bez kupírovaných ocasů.

OZNAČOVÁNÍ PRODUKTŮ NAKOUPENÝCH ZVÍŘAT EKOLOGICKÉHO NEBO KONVENČNÍHO PŮVODU

Prodávané produkty	Stupeň certifikace zvířete při nákupu	Stáří při nákupu	Krmení a chov v souladu se směrnici	Označení prodávaného produktu
prase				
Maso	ekologické		min. 1/2 doby života	Demeter
Maso	konvenční	selata do max. 25 kg, přímo po odstavení	min. 6 měsíců	Z přechodného období na Demeter
Maso	konvenční (chovné zvíře)		min. 2 roky	Demeter

5.7.5. Drůbež

Nákup jednodenních kuřátek (max. 3 dny starých) nebo kuřic je možný. Nákup konvenčních kuřic však není možný.

Vejce nakoupených ekologických kuřic nebo konvenční jednodenní kuřátka smí být prodávána s označením „Demeter“, pokud jsou kuřice chovány a krmeny v souladu s těmito směrnici.

Brojleři a ostatní drůbež pro výkrm:

Je třeba nastájit je jako jednodenní kuřátka, tzn. že musí líhňový podnik opustit nejpozději 3. den.

Drůbež se nakupuje přednostně z certifikovaných biodynamických podniků. Pouze v případě nedostupnosti je možné nakoupit zvířata z certifikovaných ekologických podniků. Při nedostupnosti mladých brojlerů ekologického původu lze pro chov masných brojlerů nakoupit jednodenní kuřátka konvenčního původu.

(Údaj 20: viz Přílohu 7)

Drůbež pro výkrm konvenčního původu, která je chována a krmena v souladu s těmito směrnici, může být prodávána jako „Demeter“. Musí být vzato na zřetel minimální porážkové stáří (viz Přílohu 8).

Je třeba dávat přednost pomalu rostoucím plemenům.

Prodej vajec s označením Demeter při chovu a krmení v souladu s těmito směrnici.

Brojleři a ostatní drůbež pro výkrm konvenčního původu je třeba ustájit jako jednodenní kuřátka.

Je třeba dávat přednost pomalu rostoucím plemenům.

OZNAČOVÁNÍ PRODUKTŮ NAKOUPENÝCH ZVÍŘAT EKOLOGICKÉHO NEBO KONVENČNÍHO PŮVODU

Prodávané produkty drůbež	Stupeň certifikace zvířete při nákupu	Stáří při nákupu	Krmení a chov v souladu se směrnici	Označení prodávaného produktu
Vejce	kuřice ekologické	max. 18 týdnů	stejný certifikační stupeň jako krmivo	Demeter / Z přechodného období na Demeter
Vejce	1denní kuřátka konvenční	max. 3 dny	stejný certifikační stupeň jako krmivo	Demeter / Z přechodného období na Demeter
Brojleři	ekologické		30 dní	Demeter
Brojleři	1denní kuřátka konvenční	méně než 3 dny	slepice 81 dní kuřata 150 dní	Demeter

Ostatní drůbež pro výkrm	konvenční	méně než 3 dny	od příchodu po porážku	Demeter
-----------------------------	-----------	----------------	---------------------------	---------

5.7.6. Včelí produkty

Podmínky produkce a uznání „medu z chovu včel Demeter“ a dalších včelích produktů upravuje zvláštní, odděleně zveřejněná směrnice.

5.8. Veterinární ošetření zvířat

Zdraví zvířat je třeba zajistit v první řadě pečlivým ošetřováním, výběrem vhodných plemen, chovem a krmením, jakož i dalšími preventivními opatřeními, jako je druhovým potřebám zvířete přiměřený (přirozený) chov zvířat. Jestliže dojde k výskytu zdravotních poruch, pak se musí přistoupit k bezprostředním opatřením k jejich odstranění, popř. zmírnění.

Prioritu by měly mít léky, které mají nejkratší ochrannou lhůtu. Léky obsahující organofosfáty a použití hormonů k synchronizaci říje nebo ke zvýšení přírůstků masných zvířat nejsou povoleny.

Použití antibiotik – jednotlivá zvířata smí být léčena maximálně dvakrát za rok. Zvířata s kratší dobou života než 1 rok smí být ošetřena jen jednou za rok.

Ektoparazité – jednotlivá zvířata smí dostat jen jednu dávku Ivermectinu/Doramectinu za rok k profylaxi myiázy (napadení larvami much) nebo jako ošetření proti střečkovci *Oestrus ovis* a svrabu/rabies (jen prasata). Ošetření celého stáda je povoleno jen jinými prostředky proti ektoparazitům.

Pyretroidy jsou povoleny pro lokální aplikaci (nelze k ošetření celého stáda), u klíšťat, bodalek, dermatobií atd. Endoparazité - odčervovací prostředky se smí zvířatům podat jen po předchozím prokázání výskytu parazitů a při zohlednění pastevně hygienických opatření. Ošetření celého stáda není povoleno, použití Ivermectinu a Doramectinu jako léku proti endoparazitům je vyloučeno.

Další opatření jsou omezena na tři ošetření za rok. Rutinní a/ nebo profylaktická ošetření prostředky, které nelze přiřadit k přírodním léčebným postupům (např. chemoterapeutika, antibiotika, antiparazitika) nejsou povolena, pokud nejsou zákonem nebo úředně nařízena. Výjimku představují povolené odčervovací prostředky (viz výše), v případech, kdy jsou parazité na území podniku prokázáni jako endemictí.

Ošetření jednotlivých zvířat i celého stáda, bez ohledu na druh opatření, je třeba přesně zaznamenat do stájového deníku. To je třeba provádět tak, aby se u každého jednotlivého zvířete dala zpětně vysledovat diagnóza, způsob ošetření, druh léku, ochranná lhůta a termín ošetření. Záznamy je třeba uchovávat a na požádání předložit.

Upřednostňovat přírodní léčebné postupy.

Podávání hormonů k synchronizaci říje nebo ke zvýšení přírůstků zvířat není povoleno.

Chemicko-syntetické léky a antibiotika smí být podány jen podle pokynů veterináře nebo je smí podávat veterinář.

Antibiotika se nesmí používat rutinně ani profylakticky.

Odčervovací prostředky lze podat jen po vyšetření výkalů, při zohlednění pastevní hygieny.

Ošetření je třeba dokumentovat v chovném (stájovém) deníku.

Při použití alopatických léčiv je třeba dodržet dvojnásobnou zákonnou ochrannou lhůtu, minimálně však 48 hodin, není-li žádná ochranná lhůta uvedena. (Výjimku představují případy, kdy je po použití antibiotik test na inhibitory negativní.)

Je třeba dodržovat dvojnásobnou zákonnou ochrannou lhůtu.

Pokud zvířata byla léčena vícekrát, než je předepsáno, nebo byly použity nepovolené prostředky, nemohou být prodána se značkou Demeter.

5.9 Přeprava zvířat a porážka

Zvláštní pozornost vyžaduje porážka zvířat. Je třeba si uvědomit, že na počátku zpracování masa je smrt bytosti obdařené duší. Etické a morální poznání člověku velí zacházet s každým zvířetem od přepravy až k porážce tak, aby se do té míry, jak je to jen možné, zabránilo strachu, stresu, žízni a bolestem zvířete. Přepravní cesty by měly být co nejkratší. Proto mají být zvířata porážena v regionu, ve kterém vyrostla.

Pohánění zvířat elektrickými výboji je zakázáno. Přepravní cesty mají být co nejkratší, pokud možno do 200 km.

5.10 Čištění a dezinfekce

Dovolená opatření jsou uvedena v Příloze 9.

6. Zákaz používání geneticky modifikovaných organismů a jejich derivátů

Použití geneticky modifikovaných organismů (GMO) a jejich derivátů není dovoleno. Produkty vyrobené podle těchto směrnic musí být vyprodukovány bez použití GMO nebo jejich derivátů. Pro specifická krmiva a osiva konvenčního původu je nutné potvrzení ze strany dodavatele, z něhož vyplývá, že tyto produkty neobsahují žádné genetické modifikace (viz též Přílohu 2).

Transgenní organismy, popř. jejich deriváty nesmí být použity.

Vzhledem k tomu, že nejsou jasné dopady uměle vyrobených nanočástic na životní prostředí a zdraví člověka a zvířat, DEMETER International zavádí princip předběžné opatrnosti. Jejich použití v biodynamickém zemědělství nebo v jiných produktech certifikovaných jako Demeter není přípustné. Částice menší než 100 nanometrů je třeba v maximální možné míře vyloučit z provozních prostředků, přísad, pomocných a přídatných látek. Tento požadavek ovšem nelze vzhledem k člověkem způsobenému uvolňování nanočásti zaručit, neboť tyto materiály se v důsledku chybějící zákonné povinnosti šíří a jejich analytické zjištění je problematické.

7. Konverze - certifikace - smlouva

Konverze je proces proměny, který zahrnuje několik vývojových kroků podniku směrem k nové úrovni existence.

7.1. Konverze a vedení podniku

Vedle zájmu o biologicko-dynamický způsob hospodaření, jeho pozadí a východiska jsou důležitým předpokladem pro úspěšné hospodaření také nezbytné znalosti a dovednosti v oblasti zemědělství. Doporučujeme členství v regionální biodynamické pracovní skupině, aby byla zajištěna výměna odborných poznatků, práce na společném obsahu a vzájemná pomoc.

7.2. Konverze podniku

Aby mohl hospodář přeměnit podnik na podnik biodynamický, musí mít představu o tom, jakým směrem se má podnik vyvíjet. V souladu s touto ideovou představou je třeba sestavit spolu s poradcem plán konverze, který má obsahovat plochy patřící k podniku podle velikosti a druhu kultury, podrobný popis podniku, plán osevního postupu, plán hnojení, zaměření chovu zvířat, jakož i stanovištně podmíněná opatření ke snížení imisí z okolí (např. z průmyslových objektů, frekventovaných silnic) nebo zasažení postřikem od konvenčních sousedů.

Je třeba předložit popis podniku a plán konverze.

V popisu podniku je třeba vedle přesného situačního plánu ploch uvést stav půdy, jakož i poslední aplikaci prostředků, které nejsou v souladu s těmito směrnici.

Konverzi je třeba provést u podniku jako celku, tzn.:

Příslušná národní organizace může požadovat rozbory na obsah reziduí agrochemikálií nebo vyšetřit jiné zvláštní vlivy životního prostředí.

Podnik je třeba převést na biodynamický způsob hospodaření jako celek v jednom kroku. Ve zdůvodněných případech může k uznání ploch docházet postupně v průběhu osevního postupu, pokud je celý podnik obhospodařován ekologicky.

Konverze za max. 5 let.

(Údaj 21: viz Přílohu 7)

Plochy dosud nekonvertované je třeba během této doby vést jako prostorově i věcně zřetelně oddělenou podnikovou jednotku.

Souběžná produkce není povolena. Pěstování stejných plodin na plochách s rozdílným stupněm certifikace vede k sestupnění sklizně na nižší stupeň certifikace.

Žádná souběžná produkce.

V případech, kdy je předložen obsáhlý protokol popisující oddělení procesů může příslušná národní organizace povolit pěstování různých odrůd stejné plodiny u tržních plodin, krmných obilovin a krmných luskovin. Výjimky u trvalých kultur vyžadují povolení.

(Údaj 22: viz Přílohu 7)

Ve všech těchto případech je nezbytná přesná dokumentace.

Celý podnik, včetně chovu zvířat, musí nejpozději do pěti let od prvního uznání v konverzi dosáhnout certifikace Demeter. Delší

doba konverze vyžaduje povolení.

(Údaj 23: viz Přílohu 7)

Jeden a tentýž vedoucí podniku nesmí vést zároveň podnik Demeter a konvenční podnik.

**Odpovědnost
podnikového
vedoucího.**

7.3. Certifikace Demeter a používání ochranné známky

„Uznání Demeter“ je podniku propůjčováno každoročně, hospodaří-li v souladu se směrnicemi a je-li to potvrzeno příslušnou kontrolní organizací a inspektorem Demeter, jakož i certifikačním gremiem příslušné národní organizace (ve shodě s Demeter International). Podnik je tak oprávněn používat u všech svých produktů značku Demeter („Z přechodného období na Demeter“, popř. „Demeter“) v souladu se stupněm certifikace. Vedoucí podniku podává každoročně žádost o uznání Demeter. Každoroční podniková kontrola zahrnující úplnou kontrolu bio, stejně jako úplnou kontrolu Demeter, je předpokladem pro průběžné uznání. Kontrola Demeter má být provedena inspektorem potvrzeným příslušnou národní organizací. V rámci tohoto uznání je třeba zhotovit podnikovou zprávu. Uznání je vysloveno příslušnou certifikační komisí nebo certifikačním orgánem. Je třeba vést stájový deník, v němž je dokumentován přírůstek a úbytek zvířat, nákup krmiv a použití léků. První uznání musí provést lidé pověřeni příslušnou národní organizací. Nezbytné podklady jsou podniku poslány bez vyžádání. Předpokládané změny v obhospodařování nebo jiná opatření, které mohou mít podstatný vliv na celý podnik, musí být projednány s pověřenou osobou příslušné národní organizace. Dokumentace o druhu, množství a odběrateli všech prodaných zemědělských produktů, popř. při prodeji konečnému spotřebiteli prostřednictvím denně zaznamenaných množství, je nezbytná. Nedojde-li ani po dvojí písemné upomínce k poskytnutí potvrzení o hospodaření v souladu se směrnicemi, může příslušná národní organizace okamžitě vypovědět smlouvu.

7.3.1. Uznání konverze

Předpokladem pro uznání konverze je obhospodařování celého podniku v souladu s těmito směrnicemi, jak je to popsáno v kapitole „Konverze podniku“. Co se týká používání ochranné známky, platí následující lhůty:

- Prodej produktů z prvního roku konverze s poukazem na ekologické zemědělství např. označením jako „z ekologické produkce“ nebo „z biodynamické produkce“ nebo podobně není povoleno.
- Produkty sklizené po 12. měsíci od začátku konverze smí být, za předpokladu uznání, prodávány s poukazem „Z přechodného období na Demeter“. Plodiny sklizené od 36. měsíce po začátku konverze (trvalé kultury) nebo vyseté, resp. vyrostlé 24 měsíců po začátku konverze mohou být po uznání podniku prodávány s označením „Demeter“.

Výjimka pro prodloužení lhůt: Jestliže byl podnik nebo plocha před začátkem konverze velmi intenzivně konvenčně obhospodařován, může být před výše uvedené lhůty vsazen tzv. nultý rok.

Výjimky pro zkrácení lhůt:

- Jestliže byl podnik prokazatelně extenzifikován, mohou být již produkty po prvním roce konverze označeny jako „Z přechodného období na Demeter“, po uplynutí druhého roku konverze pak jako „Demeter“.
- Jestliže má podnik již alespoň 3 roky ekologickou certifikaci, může být úplné uznání Demeter uděleno již pro první sklizeň. Předpokladem je uplatňování všech ustanovení těchto směrnic.
- Pro konverzi částí podniku a nových ploch platí výše uvedené lhůty s povinností dokumentace přiměřeně.

Pro živočišné produkty platí: Produkt v zásadě odpovídá stupni certifikace krmiva. Viz k tomu tabulky na str. 24 ad.

7.3.2. Smlouva

Podá-li vedoucí podniku žádost o uznání u příslušné národní organizace a jsou-li splněny všechny předpoklady, obdrží podnik smlouvu, popř. doplňkovou dohodu o členství v pracovní skupině k využívání ochranné známky. Žádost o uznání vyžaduje písemné doporučení osoby pověřené příslušnou národní organizací. Teprve s uzavřením smlouvy, popř. doplňkové dohody přecházejí na žadatele práva na používání známky Demeter vždy na jeden rok. Vedoucí podniku, popř. podnik musí být členem příslušné národní organizace, která zase musí být spolupracujícím členem Demeter International. Ve smlouvě o konverzi musí být ze stále ještě aktuálního důvodu dokumentován především aktuální původ skotu.

7.3.3. Prodej produktů Demeter

Prodej zpracovateli nebo obchodníkovi předpokládá, že zpracovatel nebo obchodník má uzavřenu platnou smlouvu s certifikační organizací Demeter. Není-li tomu tak, nesmí být produkt prodáván pod značkou Demeter nebo s uvedením biodynamické kvality, ani nesmí být uvedeno, že to je produkt Demeter nebo biodynamický. Držitel licence Demeter smí své produkty bez omezení prodávat maloobchodu.

7.3.4. Princip sociální odpovědnosti

Sociální odpovědnost, zahrnující respektování a dodržování lidských práv, je jedním ze základních principů směrnic Demeter. Požadavky Mezinárodní organizace práce (MOP, ILO), jež jsou zakotveny v legislativě mnoha zemí, platí pro všechny lidi a upravují všechny pracovní vztahy, včetně vztahů v podnicích s certifikací Demeter. Lidem pracujícím v podnicích Demeter se dostává rovnosti příležitostí bez ohledu na jejich etnický původ, víru a pohlaví.

Management je odpovědný za zdraví a bezpečnost všech osob v podniku a za to, že nikdo není svou prací ohrožován. Všichni zaměstnanci mají možnost nárokovat svá práva. Mají právo shromažďovat se, účastnit se tarifních vyjednávání a bez diskriminace vytvořit zastoupení vůči managementu. Podniky Demeter usilují o zamezení sociální nerovnosti a nedostatku sociálních práv, jakož i vnucené nebo nepřiměřené práci dětí, nedostatečným pracovním podmínkám a/nebo mzdám, bezpečnosti práce a zdravotním rizikům atd. V rámci každoročního kontrolního a certifikačního procesu musí všichni příjemci licence předložit prohlášení o tom, že tyto směrnice byly dodrženy.

Příloha 1 Výpočet koncentrace zvířat podle zatížení

Koncentrace zvířat se řídí hnojivými jednotkami

Jedna hnojivá jednotka odpovídá 80 kg N a 70 kg P₂O₅.

Jedna velká dobytčí jednotka (např. 1 kráva s nominální živou vahou 500 kg) vyprodukuje 0,7 hnojivých jednotek za rok.

Druh zvířat	VDJ (velké dobytčí jednotky/zvíře)
Plemenný býk	1,2
Kráva	1,0
Jalovice nad 2 roky	1,0
Jalovice 1-2 roky	0,7

Telata	0,3
Ovce a kozy do 1 roku	0,02
Ovce a kozy nad 1 rok	0,1
Koně do 3 let, poníci a malí koně	0,7
Koně 3 roky a starší	1,1
Prasata ve výkrmu (20-50 kg)	0,06
Prasata ve výkrmu nad 50 kg	0,16
Plemenní kanci	0,3
Plemenné prasnice (vč. selat do 20 kg	0,55
Plemenné prasnice bez selat	0,3
Selata	0,02
Nosnice (bez doplňkového chovu)	0,0071
Kuřice	0,0036
Brojleři - slepice	0,0036
Brojleři - kachny	0,005
Brojleři - Krůty	0,0071
Brojleři - husy	0,0036

U zvířat, která v závislosti na plemenu produkují jiná množství hnoje, je třeba provést náležitý přípočet nebo odpočet. Hnojové jednotky se počítají podle zvířat přítomných v průběhu jednoho roku průměrně na statku.

Příloha 2 Přípustná nakupovaná krmiva (nakupována smí být jen krmiva certifikovaného ekologického původu)

Základem výživy zvířat jsou krmiva vyprodukovaná v podniku samotném. Je třeba usilovat o úplné samozásobení. Jsou-li do podniku přijímána krmiva zvenčí, musí být vybírána s obzvláštní pečlivostí s ohledem na kvalitu Demeter. Při nákupu krmiv je třeba dodržet následující pořadí: 1) krmivo z uznaných podniků Demeter, 2) z podniků ekologických producentnských organizací, 3) z podniků kontrolovaných podle Nařízení Rady (EHS) č. 834/2007 a Nařízení Komise č. 889/2008 nebo srovnatelným způsobem, 4) z extenzivně obhospodařovaných podniků, včetně ploch podléhajících ustanovením ochrany přírody, na nichž se nepoužívají žádná syntetická hnojiva ani postřiky.

Až 50 % sušiny krmiva průměrné krmné dávky může pocházet z ne zcela certifikovaných ploch, které jsou však obhospodařovány biodynamicky, a 20 % z ekologicky obhospodařovaných ploch. Denní krmná dávka nesmí obsahovat více než 50 % krmiva z konverze z vlastního podniku. **Nákup konvenčního krmiva není dovolen.** Příslušná organizace může povolit nákup maximálně 50 % ekologicky vyprodukovaného krmiva pro prasata a drůbež, není-li dostupné krmivo Demeter. Tato nedostupnost musí být prokazatelná.

Nákup krmiva je třeba dokumentovat a udat v rámci každoročního dokladu hospodaření v souladu se směrnici.

a) Krmení přežvýkavců:

- základní krmivo jako seno, sláma, siláž, kukuřice a řepa
- obiloviny, otruby, zadní mouky
- luskoviny
- suché listí
- byliny
- melasa

- další neuvedené luční a polní plodiny
- krmné směsi složené z výše uvedených složek
- ovocné a zeleninové odpady
- vedlejší produkty zpracování (živočišné produkty jsou vyloučeny)

b) Prasata:

Navíc k a) smí se použít:

- nízkotučné mléko, sušené nízkotučné mléko bez přísad, mléčné výrobky
- rostlinné oleje přírodního původu (pokud jsou nezávadné z hlediska reziduí)
- čisté rostlinné odpady

c) Drůbež

Navíc k a) a b) smí se použít:

- sušené a drcené trávy a byliny
- paprikový prášek

d) Následující přikoupená, konvenčně vyprodukovaná základní krmiva se smí použít jen v krajních případech (např. neobvykle vysoké výnosové ztráty pícnin způsobené přírodními katastrofami, poškození požárem atd.) a jen na základě povolení kontrolní organizace a nesmí být geneticky modifikovaná:

- seno, siláž, pokud možno jen z podniků s nízkou intenzitou pěstování
- obilí a vedlejší produkty ze zpracování obilovin a z mlynářství
- luskoviny (žádné výlisky)
- olejnin, výlisky, expeler
- krmná řepa

Tento postup pod bodem d) vyžaduje kromě toho udělení výjimky příslušnou národní organizací.

(Údaj 24: viz Přílohu 7)

Příloha 3 Povolené doplňkové látky a přísady do krmení

- krmná sůl
- lithotamne, krmný vápenec, moučka z mušlí
- mořské řasy
- bylinné směsi, směsi minerálních látek, vitaminové přípravky (- premixy: žádné izolované aminokyseliny, přednostně z přírodních zdrojů)
- horninová moučka, rybí jaterní tuk (jen pro nebyložravce), rohovník (svatojánský chléb)
- rostlinné oleje, otruby, pivovarské kvasnice, melasa jako nosiče v minerálním krmivu, jako prostředky na poutání prachu a jako pomůcky pro lisování (max. 2 % obsahových látek)
- ve včelařství: cukr (jen omezeně, viz směrnice pro chov včel)

Premixy nesmí obsahovat geneticky modifikované látky a nesmí být ani vyrobené za pomoci genetických modifikací. Příslušný písemný důkaz musí být předložen kontrolní organizaci.

Jako pomocné prostředky při silážování jsou povoleny:

- krmný cukr
- obilný šrot z obilí pěstovaného podle těchto směrnic
- prostředky na tvorbu kyseliny mléčné
- syrovátka

- melasa, sůl, mokré a suché řízky

Aby byla zajištěna kvalita krmiva v letech s nepříznivými povětrnostními podmínkami:

- organické kyseliny (GMO free)

Příloha 4 Povolená a omezeně použitelná hnojiva a prostředky na zlepšení půdy

V zásadě je třeba usilovat o samozásobení podniku vlastními hnojivy. Vstup cizích hnojiv, uvedených v bodech 1 až 4, do podniku lze provést jen v případě potřeby. Použití nakoupených materiálů vyžaduje obzvláštní péči se zřetelem na kvalitu produktů Demeter. Pokud je to možné, je třeba použít biodynamické kompostové preparáty i u těchto nakoupených hnojiv. Nakoupené materiály je třeba uvést v rámci každoroční certifikace. Případně je třeba předložit výsledky rozboru na obsah škodlivin (např. u kompostované zelené hmoty). Nová hnojiva smí být zkoušena jen po dohodě s Demeter International nebo příslušnou národní organizací.

1. Hnojiva a půdní zlepšovače z certifikovaných Demeter a ekologických podniků

- kompost
- hnůj, kejda (též po výrobě bioplynu)
- močůvka
- organické odpady (posklizňové zbytky aj.)
- sláma

2. Hnojiva a půdní zlepšovače necertifikovaného původu

- hnůj; vždy pokud možno již v místě vzniku preparovaný (žádná močůvka a kejda konvenčního původu)
- sláma a ostatní rostlinné materiály
- vedlejší produkty zpracování (hnojiva z čisté rohoviny, kostní a masová moučka, pokud možno ze zvířat certifikovaných jako bio nebo biodynamická, odpadní srst a peří, rybí odpady a podobné produkty) jako doplněk ke statkovým hnojivům
- ryby, kompostované a fermentované preparáty, lze vyžadovat rozbor na výskyt těžkých kovů; rybí moučka ze zpracování nebo rybí odpady z chovu ryb jsou vyloučeny
- produkty z řas
- produkty z čerstvého dřeva: piliny, kůra a dřevité odpady (nejsou-li kontaminovány fungicidy nebo insekticidy) a popel z neošetřeného dřeva
- rašelina bez syntetických přísad pro předpěstování sazenic, jen nejsou-li k dispozici alternativy (produkty z řas jakož i rašelinu je třeba z důvodu ničení přírodních nalezišť používat jen výjimečně)
- vináza*, ricinový šrot

3. Minerální hnojiva a půdní zlepšovače

- horninové moučky (složení musí být známé)
- jílové moučky (např. bentonit)
- chlorid vápenatý (CaCl_2 ; proti křenčení jablek)
- moučka a extrakty z mořských řas
- vápenatá hnojiva, zpravidla pomalu působící (dolomitický vápenec, uhličitan vápenatý, vápenec z mušlí, vápno z železářského a ocelářského průmyslu*, lithotamne). Rychle působící vápenaté látky jako pálené vápno* jsou povoleny jen k dezinfekčním účelům.

3.1. Jen v případě potřeby podle výsledků půdních rozborů, rozborů pletiv/listů nebo při jiných projevech nedostatku živin mohou být použity následující materiály:

- přírodní fosfáty s minimálním obsahem těžkých kovů (surové fosfáty)

- Thomasova moučka
- draselné soli, síran hořečnatodraselný (kali magnézia, patentkali) a síran draselný (obsah chloridu max. 3 %). Jen minerály z přirozených zdrojů (povoleno je pouze fyzikální oddělení soli).
- síran hořečnatý
- síra
- stopové prvky

4. Ostatní

- vodorozpustné výtažky z řas
- výtažky a přípravky z rostlin
- mikrobiální nebo rostlinné kompostové aktivátory

*) pokud v souladu s Přílohou I Nařízení (EHS) č. 834/2007 a 889/2008, nebo v případě kostní a rybí moučky, jsou-li splněny požadavky Nařízení (EU) č. 1069/2009 pro kategorii 3.

Příloha 5 Povolená opatření a účinné látky pro ošetřování rostlin

K použití zde uvedených prostředků, především v bodech 3 a 4, by mělo dojít jen v případě prokázané potřeby a jen tehdy, není-li možné udržet napadení škodlivými organismy pod kontrolou biodynamickými opatřeními (např. rytmická aplikace křemenáčku při napadení hmyzem, zpopelňování). Při použití určitých prostředků (např. smáčitelná síra, pyretrum) je třeba zvlášť přihlídnout k možnému ohrožení populace užitečných organismů. Nové prostředky a postupy lze vyzkoušet jen po dohodě s Demeter International, komisí pro směrnice. Při nákupu komerčních přípravků je třeba dbát na to, aby neobsahovaly účinné látky, které nejsou povolené podle těchto směrnic nebo které se vyrábějí z transgenních organismů.

1. Biologická a biotechnická opatření

- podpora a vysazení přirozených antagonistů původců chorob a škůdců kulturních rostlin (draví roztoči, parazitické vosičky apod.)
- sterilizování hmyzí samečci
- pasti na hmyz (lepové desky a pásy, nástrahy)
- feromony (feromonové lapače a odparníky)
- mechanické ochranné prostředky (mechanické pasti, zábrany proti slimákům apod.)
- repelenty (žádné chemicko-syntetické odpuzovače, např. thujový olej)

2. Přílnadla, prostředky na zlepšování kondice rostlin

- přípravky podporující odolnost rostlin a omezující výskyt určitých škůdců a chorob: rostlinné přípravky (kopřivový zákvas, přesličkový odvar, vratičový výluh atd.), propolis, mléko a mléčné produkty, homeopatické přípravky
- vodní sklo* (křemičitan sodný, křemičitan draselný)
- další prostředky povoluje a zveřejňuje výbor pro směrnice při Demeter International

3. Prostředky proti houbovým chorobám

- smáčitelná síra a sublimovaná síra
- vodní sklo* (momentálně není v EU povoleno) (křemičitan sodný, křemičitan draselný)
- uhličitan draselný

4. Prostředky proti živočišným škůdcům

- virové, houbové a bakteriální přípravky (např. *Bacillus thuringiensis*, virus granulózy)
- pyretrové extrakty a prášek (pyretriny, žádné syntetické pyretroidy), nikoli však v produkci hub; použití ve skladech je povoleno jen bez chemicko-syntetických

synergistů, při pěstování to platí, jakmile jsou na trhu přípravky se srovnatelně dobře účinnými přirozenými synergisty.

- výluh z kvaziového dřeva
- olejové emulze (bez chemicko-syntetických insekticidů) na bázi rostlinných nebo minerálních olejů v trvalých kulturách
- draselné (mazlavé) mýdlo
- azadirachtin z rostliny *Azadirachta indica* (neem)
- želatina
- fosforečnan železitý (moluskocid Ferramol)
- rodenticidy s antikoagulanty k použití ve stájích a jiných budovách (jen v návnadových boxech, resp. tak, aby nedošlo k ohrožení predátorů)
- horninové moučky*, káva*

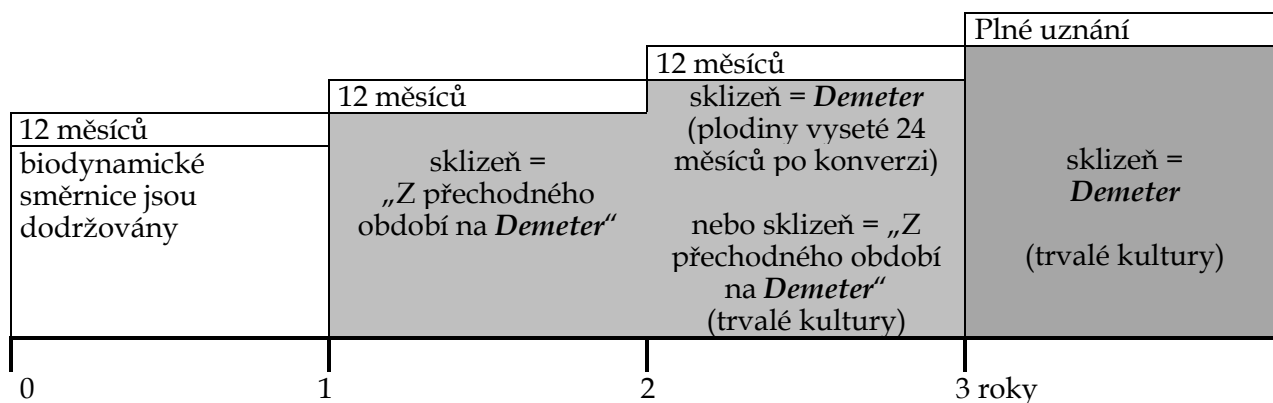
5. Pomocné prostředky povolené jen ve zvláštních a trvalých kulturách a v produkci okrasných rostlin

- diatomeenová zemina (momentálně není v EU povolena)*
- hydroxid vápenatý
- v krajním případě měď do 3 kg/ha a rok v průměru za období 5 let a hlavně max. 500 g na postřik
- přípravky na bázi smáčitelné síry jako hepar sulphuris* nebo síranovápenatá jícha*
- etylen k indukci kvetení u ananasu

*) pokud v souladu s Přílohou II B Nařízení Komise (EHS) č. 834/2007 a 889/2008.

Příloha 6 Příklady průběhu konverze

Normální dobu konverze u ploch, popř. plodin lze vyčíst z následujícího grafu. Při předchozím velmi intenzivním konvenčním obhospodařování může trvat konverze déle. Za zvláště příznivých předpokladů může být konverze zkrácena (viz kapitolu 7.3.1.).

0 = čas začíná běžet. Okamžik posledního použití prostředku odporujícího těmto směrnicím. Od tohoto bodu je podnik obhospodařován podle směrnic *Demeter*. V prvním roce, počítáno od okamžiku 0, nemají produkty certifikaci.

1 = 12 měsíců poté. Produkty sklizené po tomto termínu mohou získat uznání „Z přechodného období na *Demeter*“.

2 = 24 měsíců poté. Produkty sklizené 24 měsíců po začátku konverze mohou být prodávány s označením „*Demeter*“. Trvalé kultury, sklizené po tomto termínu, mohou obdržet uznání „Z přechodného období na *Demeter*“.

3 = 36 měsíců poté a déle. Produkty z trvalých kultur, sklizených po tomto termínu, mohou obdržet uznání Demeter.

Příklad 1, obilí: Základní pravidlo: třetí sklizeň má uznání Demeter.

Příklad 2, mléko: Mají-li být mléko nebo mléčné výrobky (např. z podnikové sýrárny) prodávány s označením „Z přechodného období na Demeter“, musí být alespoň 80 % krmiva uznaných jako „Z přechodného období na Demeter“. Nanejvýš 20 % krmné dávky může pocházet z ploch, které se nacházejí v prvním roku konverze.

Příloha 7 Udělování výjimek

Údaj	Označení	Strana
1	Nákup neošetřeného konvenčního osiva nebo sadby	7
2	Půda bez vegetace	12
3	Nové kulturní a produkční postupy (např. nová hnojiva, prostředky ochrany rostliny a prostředky na posilování rostlin)	13
4	Ochrana cenných chráněných oblastí	13
4A	Žádná aplikace preparátů na strmých a nedostupných plochách	
5	Žádný vlastní chov zvířat (přezvýkavců a koňovitých)	15
5A	Podniková spolupráce s ekologickým podnikem	16
6	Vazné ustájení	16
7	Stavební úpravy stájí, trvající déle než pět let (stavba stáje, přestavba stáje, roštová podlaha)	16
8	Pastva	16
9	Chybějící výběh u skotu	17
10	Chybějící výběh u prasat	18
11	Odrohování	18
12	Stáje pro drůbež, existující před červencem 2013	
13	Omezení dovozu organických krmiv	20
14	Nákup krmiv	19, 21
15	Nájemní chov zvířat	22
16	Společná pastva	22
17	Konvenční krmivo pro drůbež	23
18	Nákup zvířat	24
19	Nákup konvenčních selat	26
20	Nákup konvenčních brojlerů	27
21	Postupné uznání (konverze) ploch	30
22	Stejná odrůda na uznané a konvenční ploše v podniku (souběžná produkce): jen u trvalých kultur	30
23	Delší doba konverze (více než 5 let)	30
24	Nákup konvenčních základních krmiv v případech nouze	

33

Žádost o povolení výjimky, s níž se nepočítá, musí odpovídat „postupu k udělení národní výjimky“, uvedenému v Directions.

(Directions – interní dokument popisující postup při certifikaci DEMETER; Directions existují jen v anglické verzi.)

Příloha 8

Minimální porážkové stáří u drůbeže

Druh drůbeže	minimální stáří v dnech
kuřata	81
kapouni	150
pekingské kachny	49
berberské kachny - samice	70
berberské kachny - kačeři	84
kachny mulard	92
perličky	94
krůty a husy (brojleři)	140

Příloha 9 Povolené prostředky k čištění a dezinfekci stájí a zařízení (např. technických zařízení a přístrojů)

draselné a sodné mýdlo
voda a pára
vápenné mléko
vápno
pálené vápno
chlornan sodný (např. jako louh)
louh (hydroxid) sodný
louh (hydroxid) draselný
peroxid vodíku
přírodní rostlinné esence
kyselina citronová, kyselina peroctová, kyselina mravenčí, kyselina mléčná, kyselina šťavelová a kyselina octová
alkohol
kyselina dusičná (pro dojící zařízení)
kyselina fosforečná (pro dojící zařízení)
hygienické a dezinfekční prostředky na struky a nádobí na mléko
uhlíčitán sodný

Příloha 10 Biodynamické preparáty

Zajištění kvality při zhotovování biodynamických preparátů. Tato příloha obsahuje směrnice pro přípravu preparátů a jejich použití. Má formu doporučení. Biodynamická opatření nutná pro certifikaci Demeter jsou uvedena v kapitole 4.

1. Obecně

Biodynamické preparáty (dále jen „preparáty“) jsou přírodní prostředky, které se používají v nepatrných dávkách na podporu půdního života, růstu a kvality rostlin a zdraví zvířat. Působí jako „bioregulátory“, tzn., že podněcují samoregulaci biologických systémů (Raupp a König 1996).

Představují podstatnou, nenahraditelnou součást biodynamického zemědělství. Jejich používání je proto ve směrnících Demeter závazně předepsáno.

Preparáty se připravují v zemědělském podniku z částí rostlin, kravského lejna nebo křemenné moučky. Uvedené materiály se přitom ve schránách ze zvířecích orgánů zakopávají alespoň na půl roku do země. Schrány ze zvířecích orgánů se po ukončení procesu výroby z preparátů odstraní a podrobí řádné likvidaci zvířecích těl.

Použitá množství preparátů činí u postřikových preparátů 300g/ha (roháček), resp. 5g/ha (křemenáček) a 1-2 cm³ jednotlivých kompostových preparátů na 10 m³ kompostu nebo hnoje/kejdy.

Další podrobné údaje o přípravě a použití preparátů jsou uvedeny v příručkách od Wistinghausen et al. (1997 a 1998).

2. Základní princip přípravy preparátů

Biodynamické preparáty se zhotovují za pomoci přírodních procesů (jako např. zimního klidu půdy a letního života v půdě) nejlépe ve vlastním zemědělském podniku. Komponenty potřebné ke zhotovení preparátů by měly pocházet pokud možno z vlastního podniku.

K základnímu principu výroby a působení preparátů patří zajištění souvislosti s živými biologickými procesy. Výběr orgánů se děje s přihlédnutím k jejich obecné funkci v organismu zvířete. Funkcí použitých orgánových schrán během procesů přípravy preparátů je soustřeďovat budující a formující životní síly z prostředí do látky nacházející se v příslušném orgánu.

To předpokládá použití orgánových schrán v potravinářské kvalitě. Technická dezinfekce orgánových schrán proto nepřichází v úvahu.

Vzhledem ke specifické metodě výroby se buduje jemnohmotný silový potenciál preparátů. Lze je přirovnat k působení homeopatických léčiv.

3. Látky a schrány potřebné ke zhotovení preparátů

Ke zhotovení preparátů se používají následující komponenty (v závorce jsou uvedena množství orgánového materiálu potřebná na jednotku plochy):

Preparát	material	zvířecí orgán	potřebné množství / rok
Postřikové preparáty:			
roháček	kravské lejno	kravský roh	1 roh / ha (1*)
křemenáček	křemenná moučka	kravský roh	1 roh / 25 ha
Kompostové preparáty:			
heřmánek	květ	střevo (2*)	30 cm / 100 ha
dubová kůra	borcka	lebka (3*)	1 lebka / 300 ha
smetanka	květ	pobřišnice (4*)	30 x 30 cm / 100 ha
Nespadá do působnosti Nařízení č. 1774/2002*:			
řebříček	květ	močový měchýř (5*)	1 měchýř / 250 ha
kopřiva	nadzemní část	(odpadá)	
kozlík	květový výtažek	(odpadá)	

Poznámka: (1*): při 5násobném použití; (2*): hovězí střevo, ze země bez BSE; (3*):

* Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 3. října 2002 o hygieických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu, které nejsou určeny pro lidskou spotřebu.

lebka domácího zvířete (kostěná schránka) – z prasete, koně nebo skotu (stáří do 1 roku); (4*): peritoneum skotu; (5*): močový měchýř jelena (nesmí pocházet ze Severní Ameriky)

4. Původ a ošetření orgánů

Potřebné orgány pocházejí pokud možno z ekologicky chovaných zvířat z vlastního podniku. Pouze u rohů se lze od tohoto pravidla odchýlit a použít rohy z výroby rohových hnojiv.

Dokud nebude určeno jinak, může být momentálně použito jen hovězí střevo ze zemí bez výskytu BSE.

U všech orgánů (s výjimkou jeleního měchýře a rohů) se jedná o materiál odpovídající ustanovením pro potraviny, kategorie 3, podle Nařízení (EU) č. 1774/2002.

Orgány se používají čerstvé nebo v sušeném stavu.

Lebka se před naplněním dubovou kůrou vyčistí mikrobiální macerací masa v uzavřeném kompostéru ve směsi pilin a kompostu. Zbytky z čištění se zlikvidují v souladu s pravidly likvidace zvířecích těl.

Během výroby preparátů je třeba vhodným způsobem chránit (naplněné) orgány před požerem zvířat, (např. v neglazovaných hliněných květináčích, oplocením na ochranu před zvířaty atd.)

Po zhotovení se oddělí zbytky orgánových schrán od preparátů a zlikvidují způsobem předepsaným pro likvidaci zvířecích těl.

5. Povinnost dokumentace

O procesu zhotovování preparátů je třeba vést dokumentaci, která kdykoli umožní zjistit následující skutečnosti:

- Původ orgánových schrán (jatka, druh a původ zvířete, množství)
- Místo zhotovování preparátů (se situačním plánkem)
- Datum zakopání a vykopání preparátů
- Zůstatek zbytků orgánových schrán (potvrzení likvidačního zařízení)

6. Kontrola

Dokumentace se kontroluje při běžných kontrolách Demeter.

7. Vyhodnocení rizika

Zhotovování biodynamických preparátů nepředstavuje žádné riziko navíc, poněvadž

- použité orgánové schránky vykazují buďto potravinářskou kvalitu (lebka, střevo, pobřišnice), nebo jsou povoleny jako hnojivo (rohy),
- po zhotovení preparátu se zbývající materiál odstraní a zlikviduje
- lze vycházet z alespoň půlročního procesu přirozeného odbourávání patogenních zárodků a biologické stabilizace jednotlivých preparátů,
- použité množství preparátu je extrémně nízké (několik gramů na hektar),
- kompostové preparáty se do půdy dodávají jen prostřednictvím statkového hnojiva a nejsou aplikovány přímo na rostliny.

Vzhledem k uvedeným nepatrným množstvím, která se používají, a přirozeným půdně-mikrobiologickým rozkladným pochodům lze výrobu a použití preparátů vyhodnotit jako bezrizikovou.

Doporučená literatura:

Raupp, J. & U. J. König (1996): Biodynamic preparations cause opposite yield effects depending upon yield levels. Biol. Agric. & Hort. 13, 175-188

Wistinghausen, C.v., W. Scheibe, H. Heilmann, E.v. Wistinghausen, U.J. König (1997): Anleitung zur Anwendung der biologisch-dynamischen Präparate. Arbeitsheft Nr. 2. Stuttgart, 2. vyd.

Wistinghausen, C.v., W. Scheibe, E.v. Wistinghausen, U.J. König (1998): Anleitung zur Herstellung der biologisch-dynamischen Präparate. Arbeitsheft Nr. 1. Stuttgart, 3. vyd.

*) pokud je v souladu s Přílohou I A, odstavec 2.3 Nařízení (EHS) č. 834/2007 a 889/2008

Doslov

Produkční směrnice Demeter vypracovali členové Demeter International. Poradci regionální pracovní skupiny, jakož i všichni praktikující zemědělci měli možnost podílet se na tomto procesu svou přítomností na příslušných schůzkách.

Tyto směrnice jsou předpokladem pro uznání Demeter na základě rozhodnutí valné hromady Demeter International, ratifikace organizací International Biodynamic Association (IBDA) a převzetí příslušnými národními organizacemi.

Předkládaná verze těchto směrnic vzešla ze spolupráce praxe, poradenství a výzkumu. Odráží tím stav poznání k určitému okamžiku, stejně jako současný stav legislativy. Práce na směrnicích musí proto vzhledem k aktualizaci neustále pokračovat.

Návrhy na doplnění a změny pošlete koordináčnímu vedení odborné skupiny Směrnice Demeter International:

Demeter-International e. V.
Fachgruppe Richtlinien
Ian Henderson
ian.henderson@demeter.net

Předkládané směrnice jsou platné pro producenty podniky v oblasti zemědělství, zahradnictví a ovocnictví, které mají nebo chtějí získat uznání Demeter, a to do té doby, dokud nebudou nahrazeny přijetím pozměněné verze.

1. července 2016

Pro potřeby Bioinstitutu Olomouc přeložil tyto směrnice do češtiny Radomil Hradil v červnu 2010, spolupracovala Alena Malíková. Tento překlad nahrazuje dosavadní mezitím již nedostatečně aktuální překlad z roku 1999, pořízený tehdy pro potřeby biodynamické sekce svazu PRO-BIO. Zhotovení nového překladu bylo provedeno na základě rostoucí potřeby praxe a má sloužit dalšímu rozvoji biodynamiky v České republice.

Česká verze byla podle mezinárodní verze platné od roku 2012/2013 aktualizována v červenci 2013, nové aktuální změny pro rok 2014 byly zapracovány v listopadu 2013. Změny pro rok 2015 v únoru 2015. Změny pro rok 2016 v prosinci 2015 a lednu 2016. Změny pro rok 2017 v lednu 2017.

Čeští zájemci o certifikaci Demeter se mohou obracet na Demeter International;

<http://www.organic-bio.com/cz/firma/12391-DEMETER-INTERNATIONAL-E.V./>

<http://www.demeter.net/>